ATEITIS

RUGSĖJIS—SEPTEMBER 1984 VOL. LXXIV No. 7

ATEITIS

VOL LXXIV No. 7

ATEITININKŲ FEDERACIJOS LEIDŽIAMAS KATALIKIŠKOS-LIETUVIŠKOS ORIENTACIJOS MĖNESINIS ŽURNALAS

RUGSĖJIS—SEPTEMBER

Svarstymai — Ramunė Kubiliūtė 206
Septintoji tautinių šokių šventė — Gailė Eidukaitė 207
Kun. Ylos Ateitininkų futurologiją apžvelgiant
ir vertinant, I. — Kun. Vyt. Bagdanavičius 208
Keturios žymiosios moterys Lietuvos istorijoje — Audra Kubiliūtė 213
Istorinės lietuvių moterys Elenos Tumienės poezijoje 218
Neužmirštami tautos vaikai: Mirė Antanas Kučingis —
J. Prietelis („Aušra", nr. 39; 220
V. Nemunėlio, M. Martinaičio, T. Venclovos ir A. Miškinio
eilėraščiai apie rudenį 222
Lietuvio turtas — gimtoji kalba — Birutė Tamulynaitė 224
O kas tėvynėje? — V. Kst. „T.Ž." 225
P.c. Kazimieriniai metai 226
VEIKLA 227

Šį numerį redagavo S. Petersonienė. Išdėstė V. Liulevičius ir G. Liulevičius. Nuotraukos: J. Kuprys (209, 212), R. Kubiliūtė (205, 206, 232), E. Kasaitis (208), J. Račkauskas (229), R. Pemkutė (230, 231, 232), M. Šmitienė (226, 227, 228).

VYRIAUSIA REDAKTORĖ: Stasė Petersonienė, 2534 West 40th Street, Chicago, IL 60632, USA. Tel.: (312) 847-1693

REDAKCINĖ KOLEGIJA: Rima Janulevičiūtė, Ramunė Kubiliūtė, Gytis Liulevičius, Vėjas Liulevičius, Linas Palubinskas, Raminta Pemkutė, Arūnas Pemkus, Darius Polikaitis, Birutė Tamulynaitė, Arvydas Žygas.

TECHNINIS REDAKTORIUS: Jonas Kuprys

ADMINISTRATORIUS: Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Ave., Chicago, IL 60629, USA. Tel.: (312) 434-2243.

Rankraščių kalbą taiso J. Masilionis. Viršelio antraštė Jono Kuprio.

Spaudos darbus atlieka Draugo spaustuvė Chicagoje. Leidžia Ateitininkų Federacija. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 12.00 dol.; garbės prenumerata — 20.00 dol., susipažinimui 9.00 dol.; kituose kraštuose — 9.00 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7.00 dol.).

ATEITIS (USPS 035-440) — a magazine published monthly, except July and August, by the Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis, Inc. Business address: 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629 USA. Yearly subscription in the US and Canada $12.00. Single copy $1.50. Second class postage paid at Chicago, Illinois. © 1984 by the Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis. All rights reserved.

Baigės rugsėjas. Po orą bailiai
Oratinkliai draikės be vėjo,
Šypsojo saulė; bet jos spinduliai,
Tarytum, sudiev tekalbėjo.
Klykdamos žąsys ir gervių pulkai
Į pietus padangėmis traukė.
Apdaro žalio nebtekę miškai
Tik pirmojo šalčio belaukė.

Maironis

LIE... OS
NA... INĖ
M... DO
B... KA

SVARSTYMAI: Laisvės intepretacija

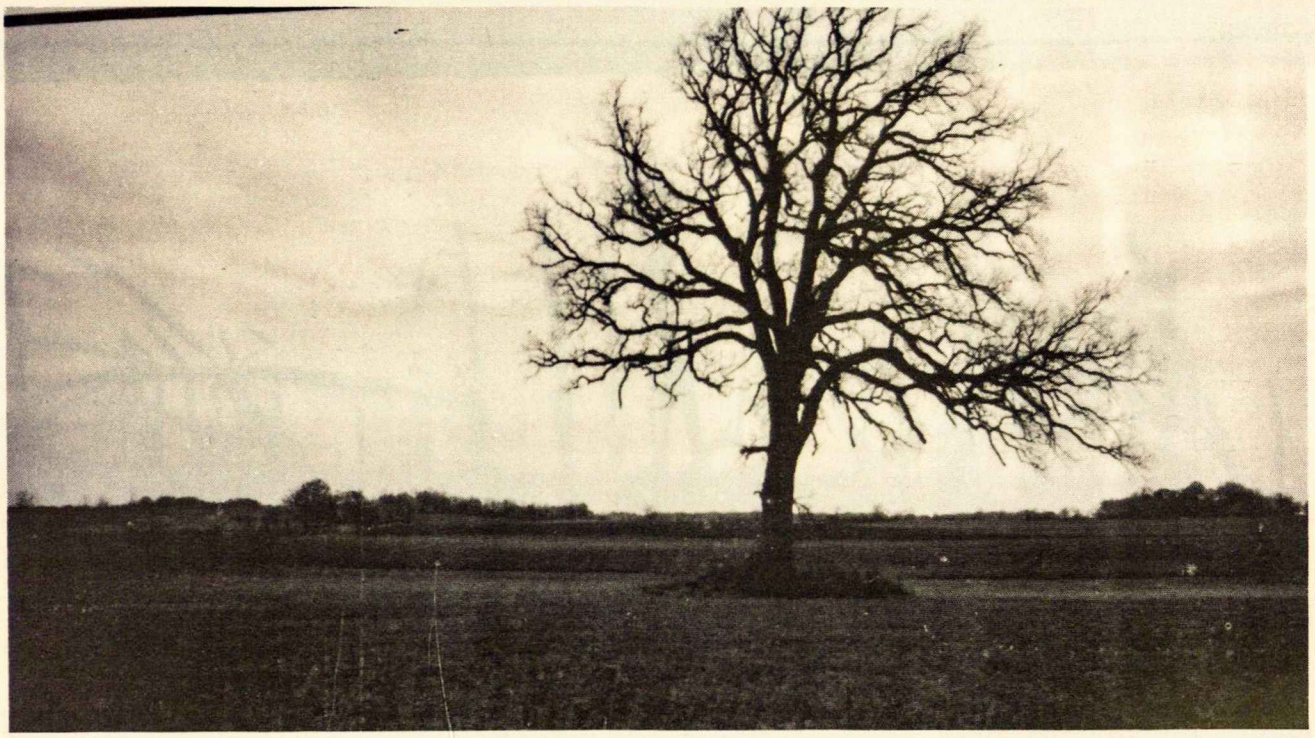

JAV žiniose pasklido didžiuliai džiaugsmo šauksmai, kai liepos mėn. Demokratų partija 1984 metų jų partijos viceprezidentine kandidate tapo Geraldine Ferraro. Tai yra italo emigranto duktė, katalikė, trijų vaikų motina, pirmoji moteris, kuri pakviesta kandidate JAV viceprez. vietai. Visi teigė, kad tai laisvo krašto politinės sistemos žymė.

Birželio mėn. 19 d. „Drauge" buvo tokia antraštė: „Naujas įstatymas suvaržo turistus". Žinutėje paskelbta, jog Sovietų Sąjungoje naujas įstatymas nuo 1984 m. liepos mėn. 1 d. baus piliečius, kurie duos užsieniečiams nakvynę, pavežės juos savo transporto priemonėmis ar kitaip jiems padės be oficialaus leidimo. „Draugas" vadina įstatymą tolimesniu bauginimu.

„Time" žurnalas liepos mėn. 2 d. laidoje turėjo antraštę „See and hear no evil". Išvertus tai „Nematyk ir negirdėk blogio". Aprašoma 266 Amerikos bažnyčių vadovų kelionė į Sovietų Sąjungą. Ši dviejų savaičių ekskursija organizuojama National Council of Churches buvo sovietų prižiūrima grupė, kuri aplankė 14 miestų ir lankė katalikų, ortodoksų, baptistų ir kitų bažnyčias bei šventoves. Kai kurie dalyviai pareiškė nustebimą, kad Sovietų Sąjungoje yra tiek tikėjimo laisvės. Tačiau du rusai baptistai priminė svečiams, kad ne viskas taip, kaip sovietų valdžia rodo. Per vieną maldų vakarą jie parodė plakatą „Atsiminkite, mes esame persekiojama Bažnyčia". Jie tuoj pat buvo išvesti. Vienas ekskursijos vadovas sakė, kad tie du asmenys tik norėjo pagauti spaudos dėmesį, o kitas keliaunininkas teigė, kad iš pat pradžių jiems buvo duota suprasti, kad geriau neįžeisti sovietų šeimininkų.

Dr. Linas Sidrys liepos 17 d. „Chicago Tribune" ir plačiau balandžio/gegužės mėn. „The Observer" protestavo prieš katalikų administruojamo Notre Dame universiteto (Indianos valstijoj) alumnų grupės laivo ekskursiją rugsėjo 6-22 d. į sovietų valdomą Ukrainą. Milijonai ukrainiečių badu mirė sovietų valdžios dėka, pagal Sidrį, o keliaunininkams pažadėta patogumai ir proga pamatyti civilinio karo herojaus statulą, „susitikti ir pasikalbėti" su ukrainiečiu ūkininku (kuris gal pramoko angliškai ar kuriam KGB duos vertimus?). Teigiama, kad viskas bus gerai suorganizuota: maistas, trumpos ekskursijos į įvairius miestus ir t.t. Sidrio teigimu, filosofija, kad „kontrolė yra patogumas, vergystė yra laisvė" patenkintų romano „1984" autorių George Orwell. Pagal Sidrį, tai yra antroji Notre Dame alumnų grupės ekskursija į Sovietų Sąjungą (pirmoji buvo ekskursija Baltijos jūroje 1982 m.)

Šios atskiros žinutės rodo, kad tik laisvame krašte demokratiškai gali kandidatuoti piliečių išrenkami žmonės, kaip Geraldine Ferraro (minėta pačioje pradžioje). Tik laisvame krašte žmogus gali pareikšti savo nepasitenkinimą tokiu reikalu, kaip L. Sidrys, spaudoje tą mintį išreiškęs ne vieną kartą. O ką kalbėti apie kai kuriuos naivius dvasios vadus, aplankiusius Sovietų Sąjungą. Laisvame krašte net jie turi teisę ignoruoti dviejų baptistų išvedimą iš viešos vietos, o grįžę į Ameriką jie turi teisę pakeisti savo nuomones ir prieš tai protestuoti, nebijodami įžeisti savo šeimininko. Suvaržytose sąlygose yra duoti įstatymai, kaip ir kur galima vežti savo svečius iš užsienio (kaip sovietų naujas įstatymas įrodo).

Ramunė Kubiliūtė

SEPTINTOJI TAUT. ŠOKIŲ ŠVENTĖ

Gailė Eidukaitė

1984 m., liepos 1 dieną, sekmadienį įvyko VII-oji Laisvojo Pasaulio Lietuvių tautinių šokių šventė Clevelande. Penktadienį, birželio 29 d., atvyko į Clevelandą šokėjai iš įvairių JAV-ijų, Kanados, Argentinos, Brazilijos ir Vokietijos miestų.

Susiradę viešbučius, visi skubėjo į Koliziejų repeticijon. Repeticijos įvyko birželio 29-30 dienomis, kurių metu visos šokėjų grupės, orkestras, chorai, vadovai, dirigentai ir vyriausia vadovė repetavo, kad viskas kuo puikiausiai praeitų liepos 1 d.

Sekmadienį, 2 v.p.p., Koliziejun suvažiavo apie 10,000 žiūrovų, kurie suplaukė kaip ir šokėjai iš viso Laisvojo pasaulio. Salėje jautėsi džiugi nuotaika.

Tautinių šokių šventė prasidėjo garbės svečių sutikimu, paradu, vėliavų įnešimu ir vyriausios VII Tautinių šokių meno vadovės Jadvygos Reginienės priėmimu. Salėje žiūrovai nuoširdžiai plojo ir priėmė 2000 šokėjų, kurie sudarė 50 šokių vienetų. Šie vienetai buvo sudaryti iš veteranų, studentų, jaunių ir vaikų. Vyriausias muzikos vadovas — Algis Modestas, choro direktorius — Bronius Kazėnas, šventės pranešėjos — Dalia Orentaitė ir Janina Birutė Litvinienė ir JAV LB Krašto valdybos pirmininkas — dr. Antanas Butkus.

Kai visi šokėjai įžygiavę stovėjo rikiuotėje su savo vieneto grupėmis, spontaniškai vienoje pusėje prasidėjo „banga". Viena dalis šokėjų šoko aukštyn iškeltom rankom; jiems pašokus aukštyn, kita grupė pašoko iškeltom rankom ir taip iš eilės viena grupė po kitos bangavo per visą salę. Buvo neišpasakytai gražu. Tris kartus šokėjai taip išreiškė savo energiją, entuziazmą bei norą šokti VII-oje Tautinių šokių šventėje.

Šventė buvo oficialiai atidaryta Amerikos, Kanados ir Lietuvos himnais ir garbės svečių pristatymu, kuris buvo pertrauktas JAV-ijų prezidento Reagano paskambinimu. Prezidentas šiltai pasveikino šventės rengėjus, šokėjus, žiūrovus ir visą lietuvių bendruomenę. Buvo įspūdingas momentas.

Keli garbės svečiai pasveikino visus susirinkusius. Tada visi atsisėdome stebėti tautinių šokių programą.

Pirmus tris šokius: „Žilvitį", „Virkijietį" ir „Juodąjį Jonkelį" šoko studentų grupės. Toliau veteranų grupės šoko „Jievaro tiltą" ir „Karklus". Jaunių grupės pašoko „Grybą" ir „Kubilą", o tada iš studentų grupių mergaitės šoko „Kepurinę". Pirmą šokių dalį užbaigė studentų grupės linksmu „Čigonėliu" ir gyvu, populiariu „Malūnu". Ši šokių dalis nepasižymėjo įprastiniais dideliais ratais, ilgomis linijomis, perėjimais, bet daugiausia šokėjai šoko, sukosi savo keturkampiuose, susijungdami keliems šokiams.

Antroji šokių dalis prasidėjo vaikų grupių įžygiavimu. Šoko „Voveraitę", „Žvejų polką" ir „Šitam dideliam būry". Vaikų grupių rateliai — žaidimai buvo didelė atgaiva ir džiaugsmas žiūrovams.

Ypatingai gražiai ir lengvai praėjo „Blezdingėlė" ir „Audėjėlė". Studentų grupių mergaitės šoko „Blezdingėlę", seniausią lietuvių liaudies šokį. Tada visi studentai energingai ir entuziastiškai šoko „Audėjėlę", paskiau „Aštuonytį" ir „Ratelių" pynę. Jaunių grupės tada šoko „Tabalą" ir „Klumpakojį", o studentai užbaigė VII-tą tautinių šokių šventę smagia „Pasiutpolke".

VII-oji tautinių šokių šventė buvo gražiai ir iškilmingai užbaigta malda, kuri kartu su choru ir šokėjų gestais, buvo labai įspūdinga. Sekė išnešimas vėliavų ir šokėjai, susikabinę rankomis, linksmai išėjo iš salės. Taip baigėsi šventė.

Daug darbo, prakaito ir meilės įėjo į šios šventės ruošimą. Rezultatas — visų pasididžiavimas, meilė Lietuvai ir lietuvybei. Tautiniai šokiai yra dalis mūsų lietuvių kultūros. Taip pat jie padeda jaunimui susitikti, kartu pabendrauti ir sustiprinti ryšius su lietuviais išeivijoje. Tai didelis atsiekimas mūsų visų pastangoms išlaikyti lietuvybę svetimuose kraštuose.

Kun. Vyt. Bagdanavičius

KUN. YLOS ATEITININKŲ FUTŪROLOGIJĄ APŽVELGIANT IR VERTINANT

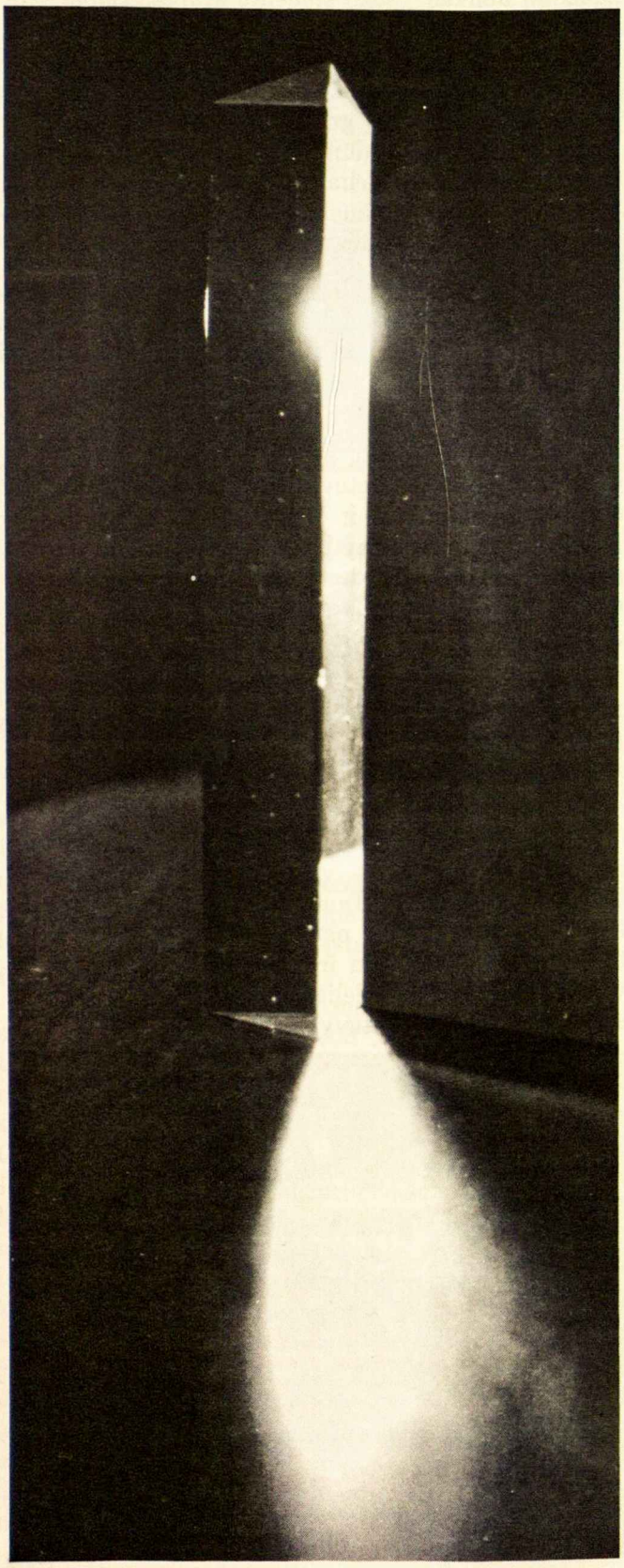

„Ateitininkų futūrologijos metmenys"

Kun. Stasys Yla yra parodęs išimtinio atsidėjimo, vadovaudamas ateitininkų prieaugliui apie 30 metų. Jis ne tik vadovavo daugeliui ateitininkų stovyklų, bet yra paruošęs atskirus vadovėlius įvairių metų stovykloms. Tokiu būdu jis yra ne tik vardu, bet ir iš esmės pasidaręs ateitininkijos dvasios vadu išeivijoje. Jeigu mes domimės įvairiais pasaulio pedagogais, kurie susilaukia mūsų dėmesio, būtų apsileidimas nesidomėti tuo, kas yra mūsų tarpe.

Ylos vadovavimas ateitininkams nebuvo šabloniškas. Į šias savo pareigas jis žiūrėjo kaip į intelektualinį, pedagoginį, kultūrinį ir dorinį uždavinį. Dėl to yra prasmės domėtis, koks tas vadovavimas buvo, kokia kryptimi jis reiškės ir ką jis ateitininkijai paliko.

Šio rašinio uždavinys yra apžvelgti ir pastudijuoti tik vienų metų ateitininkų kursų vadovėlį, turint tikslą pažinti, kokį palikimą kun. Yla yra palikęs ateitininkijai ir kartu lietuviškai kultūrai. Išsyk galima pastebėti, kad kultūrinė sritis, kaip matysime iš jo paruošto konspekto apžvalgos, yra vadovaujanti tema šioje auklėjamoje veikloje.

Taigi, čia turime prieš akis 1971-72 metų šapirografu išleistą ir, matyt, kokios ateitininkės rūpestingai pailiustruotą pamokų konspektą, kuris yra pavadintas „Ateitininkų futūrologijos metmenys". Bendresnė antraštė, kur gal būt galioja ir kitų metų leidiniams yra „Ateities dvasia". „Ateitininkų futūrologijos metmenų" metų kursas turi net 58 pamokas, suskirstytas į dešimt skyrių: 1. „Kas yra laikas" — 7 pamokos; 2. „Dabarties dvasia" — 7 pam.; 3. „Vieta ir aplinka" — 7 pam.; 4. „Kultūra ir civilizacija" — 6

pam.; 5. „Kūrybos dvasia ir technika" — 7 pam.) 6. „Kovos dvasia" — 6 pamokos, 7. „Elitas ir jo misija — 7 pam.) 8. „Kovos dvasia" — 8 pam.; 9. „Jaunimas ir jaunatvės dvasia" — 6 pamokos; 10. „Visa suderinti Kristaus dvasioje" — 4 pamokos. Pamokos turi po vieną ar pusantro puslapio teksto. Jos yra konspektiškas medžiagos pateikimas, pasinaudojant vienu ar keliais autoriais, kurie yra rekomenduojami kursų dalyviams, kaip skaitymo medžiaga.

Norėdami susidaryti vaizdą, kaip Yla šias temas perteikia jaunajai ateitininkijos kartai, peržvelkime atskirai kiekvieną skyrių. Tik tokiu būdu bus galima pilniau suprasti patį kun. Ylą ir jo ateitininkijos suvokimą. Jau pats konspekto pavadinimas „Ateitininkų futūrologijos metmenys" sako, kad jų autorius yra stipriai atsikreipęs į ateitį ir ta kryptimi jis veda ateitininkiją. Žodis futūrizmas senesnei ateitininkijos kartai priemena futūristinį sąjūdį nepriklausomoje Lietuvoje, kuris buvo liberalistinės krypties. Tačiau, kaip matysime, Ylos negalima pakaltinti liberalizmu. Bet jis nepabūgo pasinaudoti šiuo terminu savo pamokoms, kuris mūsų visuomenėje yra nudažytas liberalistiniu atspalviu.

Iš esmės žiūrint, žodis futūrizmas gana gerai tinka ateitininkijos dvasiai, nes jis lotyniškos kilmės žodžiu pasako tą pat, ką sako lietuviškas žodis ateitis. Taigi, **ateitininkija pačiu savo vardu yra atsikreipusi į ateitį ir tokiu būdu nėra konservatyvinis sąjūdis.**

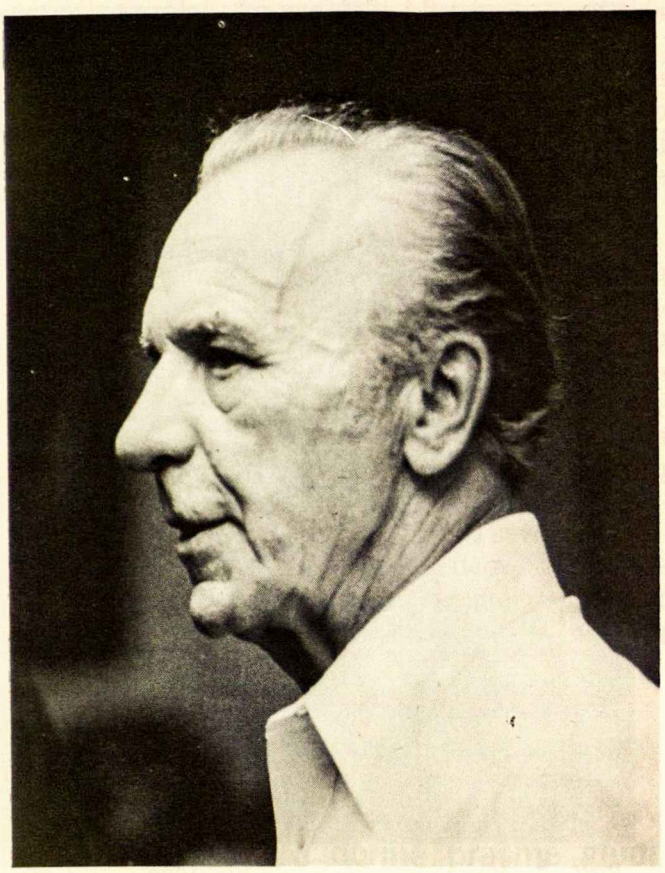

Kun. Stasys Yla

Kas yra laikas?

Pirmajame savo pamokų skyriuje, skirtame laikui aptarti, Yla pastebi, kad laikas nekeičia dalykų esmės; tai reiškia, kad esminiai dalykai nesensta. Pats vienas laikas be žmogaus veikimo yra tuščias dalykas, be turinio.

Šalia to tačiau Yla pripažįsta, kad laikas yra dvejaip suprantamas dalykas. Vienas laikas yra matuojamas laikrodžiu, įvykiais, skaičiais ir darbų rezultatais. Tačiau yra ir kita laiko samprata, kuri yra įvertinama žmogaus pastangų intensyvumu, jų kūrybingumu, originalumu, idėjiniu laimėjimu ir misijos arba uždavinio prasmingumu. Gyvenimą praturtina tik šia antrąja prasme suprastas laikas. Kosminis laikas savyje yra tuščias ir be turinio. Žmogus, siekdamas save realizuoti, kuria prasmingą laiką. Teologai įveda naują laiko sampratą, kuri vadinasi **amžinumas.**

Žmogiškas laikas turi savo istoriją, ne vien dabartį. Taip pat jis turi ir ateitį. Europa turi praeitos istorijos sąmonę. Tuo tarpu Amerika gyvena iliuzija, kad viskas sukuriama iš naujo. Vado uždavinys yra suprasti laiko tęstinumą, analizuojant praeitį ir pramatant ateitį. Rytiečiai tiki aklu likimu, o vakariečiai nėra linkę likti nuošaliai nuo įvykių. Jie pasitiki savimi ir Dievo apvaizda.

Štitoki yra Ylos futūrologijos bruožai. Tai, pasak jo, futūrologija dar nėra mokslas, bet tik gemantis dėmesys. Savo studijų dalyviams Yla pateikia 15 knygų sąrašą studijuoti ateities mokslui. Jaunajai ateitininkijos kartai tenka uždavinys Dovydaičio paskelbtą ateitininkiškumą patikslinti ir atnaujinti.

Išryškinęs ateities sąmonės reikšmę tiek atskiro žmogaus, tiek visos tautos gyvenime ir tai padaręs labiau humanistinėje ir kultūrinėje srityje, Yla tačiau nesuveda savo mokinių su pačia radikaliąja, jei taip galima sakyti, futūrizmo forma, būtent su istoriniu materializmu, arba marksizmu. Šis istoriškumas nori kurti ateitį, kiek galint visai nutraukdamas ryšį su praeities kultūriniu ir visuomeniniu gyvenimu.

Dabarties dvasia

Yla, svarstydamas dabarties žmogų, pasinaudoja čikagiškio kunigo ir rašytojo A. Greely pasakymu, kad tipiškas šio laiko žmogus yra biznierius. Ir tai jis supranta ne teigiama prasme. Šių laikų žmogus yra nihilistas, vis tiek ar Rytų, ar Vakarų. Vakarų nihilizmo atstovu yra Nietzsche su savo pasakymu, kad, jei Dievas yra, tai žmogus yra niekis. Rytų nihilizmą atstovauja Dostojevskio ir Turgenevo personažai. Ateitininkija jau ilgokai priešinosi šiom abiem įtakom.

Pasaulis dabar yra pilnas egoistų, kurie nejieškoryšio su kitais. Miestas neduoda progos tų ryšių surasti. Į miestą Yla žiūri tik kaip į progą jaunimui turėti konfliktus su tėvais, su savo šeimos kilme. Tačiau Yla neatsisako idealo ieškoti santykio su kitais žmonėmis, gerbti net jo abejones ir bėdas.

Kviesdamas ateitininkus nugalėti save, Yla stato juos net gyvenimo ar mirties alternatyvon. Šį savęs nugalėjimą galima atlikti pasigelbstint visais trimis dieviškais asmenimis. Tačiau kaip tai padaryti, nepasakoma.

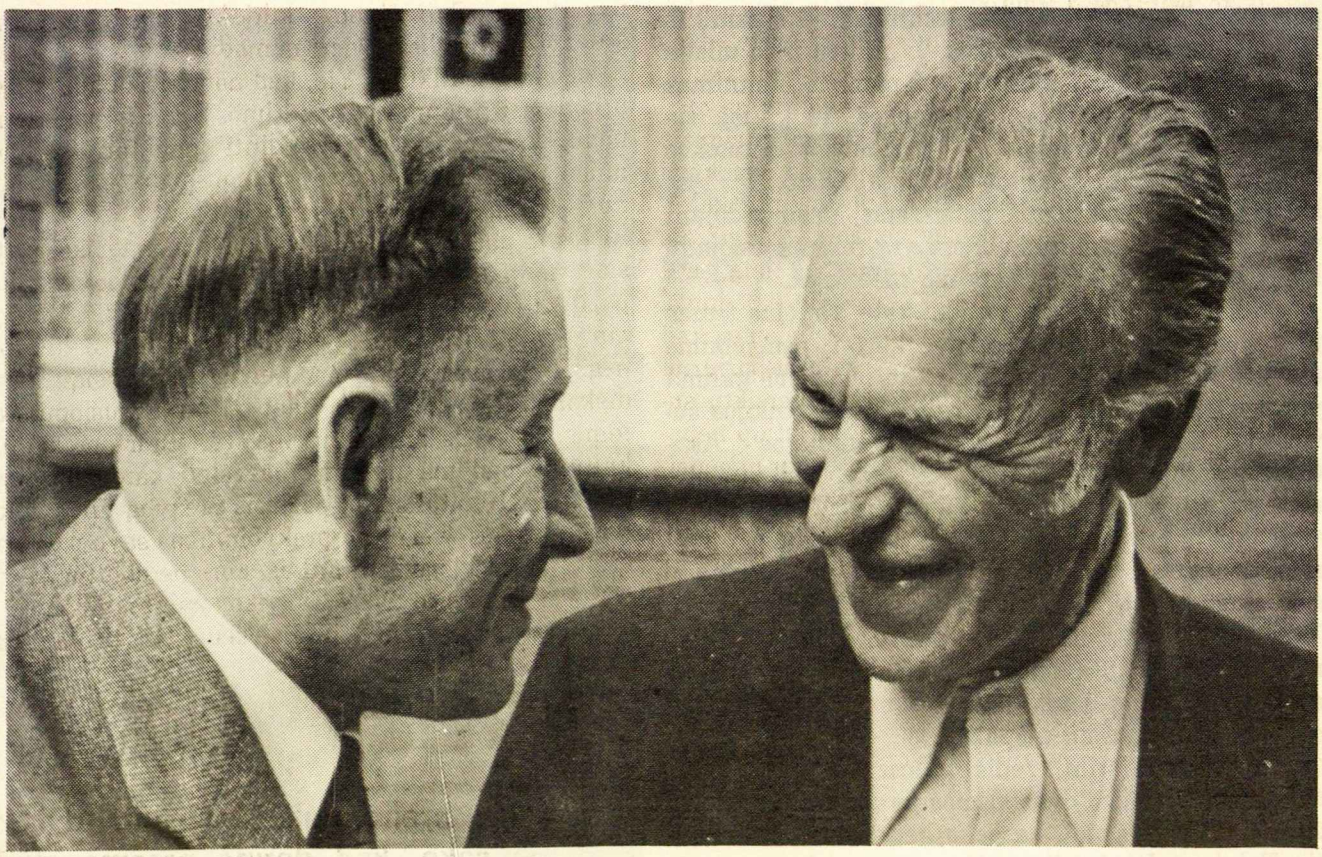

Prof. A. Maceina su kun. S. Yla 1972 metais Vokietijoje.

Vietoj to Yla siūlo ateitininkams stiprią kovos dvasią, išreikštą Mačernio pasakymu: „Turim triuškinti (Dievo) priešus begaline drąsa, proto aštrumu ir veiklos svaigumu".

Šis pasakymas gana daug sako apie Ylos siūlomos veiklos metodiką. Tačiau tai reikia suprasti tik dvasine prasme. Ta pačia proga jis iškelia ateitininkijai klausimą: ar nereikia ateitininkų misiją perrikiuoti tik į kultūrinį ir intelektualinį veikimą, ar dar reikštis visuomeniniame ir politiniame veikime. Iš šių pamokų eigos aiškėja ir atsakymas į šį klausimą, būtent, kad ateitininkiškas veikimas turi būti kultūrinio pobūdžio. Tačiau moralinės vertybės yra svarbesnės ir už intelektualines.

Ateitininkams reikia domėtis savo tėvų ir protėvių tradicija. Joje yra susitelkusi amžių patirtis. Tačiau ten nereikia sustoti. Pasinaudodamas poeto T. S. Elioto žodžiais, jis kviečia, su vis didėjančiu intensyvumu gilintis į vienybę su Kristumi, einant skausmingu keliu per šaltį ir tuštumą. Praktiškai tai reiškia, kad mūsų veikla turi tenkintis būti be matomų rezultatų. „Mylėti, reiškia mirti sau ir keliauti ilgą skausmingą kelią asmeniniame gyvenime ir istorijoje".

Šie paskutiniai žodžiai gerai charakterizuoja ir paties Ylos gyvenimą, kuris pasižymėjo tvirta ištikimybe savo pasirinktam keliui.

Klausimai, kurie mums kyla skaitant šį kurso skyrių, yra šie du 1. Žinoma, per šimtmečius yra įprasta pasisakyti prieš biznierius. Tačiau ar tuo dalykas yra pataisomas? Vienos antropologijos mokykla (tėvo W. Schmidto) jau kuris laikas kelia mintį, kad žmonijos proistorijoje lygiai taip, kaip nėra žmogaus be kultūros, taip nėra žmogaus ir be ekonominės veiklos. Kur yra žmogus, ten yra ekonomija. Dėl to blogybė nėra ekonominio gyvenimo būtinas bruožas. Vietoj vien barus ekonomistus ir prekybininkus, verta ieškoti būdų šią žmonijos veiklą suprasti pozityviai.

Ir antras klausimas, kuris kyla šia proga, yra miesto kultūrinės reikšmės klausimas. Žinoma, mieste yra blogybių, tačiau ir visos kultūrinės vertybės savo aukščiausio išsivystymo pasiekia ne kur kitur, o mieste. Čia susitinka įvairių kultūrų žmonės ir vieni kitus apvaisina savo vertybėmis, tuo būdu padėdami vieni kitiems net savo atsineštinėse vertybėse pasiekti aukštesnio tobulumo.

Vieta ir aplinka

Sunkiai sprendžiamas klausimas iškyla Ylai, kai jis susitinka su ateitininkija ne tėvynėje, o išeivijoje. Čia aplinka kovoja prieš mus. Nomadai, pasak Ylos, nėra sukūrę ryškesnės kultūros, nes jie neturi savo namų. Psichologinės nomado pasekmės yra šios: jie praranda norą dekoruoti savo namus, jie nepasitiki naujais sutiktais žmonėmis ir nenori su jais jungtis į jų bendruomenes. Pats miestas, pasak Ylos, yra nomado kūrinys. Miestas yra demoniškas akmenų tyrlaukis. Šalia to, miesto siela yra komerciška. Iš kitos pusės, miestietis nesugeba susirasti sau atvangos ir poilsio. Šiam savo nusiteikimui prieš miestą pagrįsti Yla šaukiasi ir Čiurlionio pagalbos. Viename jo paveiksle į pietų Europos miestą atslenka žalčiai, kuriuos vaizduoja aukštai iškelti akvaduktai.

Iš to aišku, kad ateitininkui miestas nėra tinkama gyvenimo aplinka. Ateitininkai turi kurti savas gyvenvietes. Moksleiviai, pradėję studijuoti mieste, išgyvena „šoką". Psichologinį lūžį išgyvena ir tie ateitininkai, kurie, kaip „Peace Corps" nariai atsiduria svetimuose kraštuose. Ateitininkai dėl to turi kurti jaunimui savitą bendravimo bazę, praturtintą kultūriniais, pedagoginiais, ideologiniais ir religiniais elementais. Ateitininkija turi praplėsti šeimą, nes šeimos erdvė yra žmogui permaža. Ji, kaip kalėjimas, neįstengia pilnai išvystyti žmogaus. Yla sielojasi, kad lietuviškos parapijos darosi mišrios tautiniu požiūriu. Jei lietuviai keliasi į užmiesčius, ar ten nereiktų sudaryti vienalytiškas parapijas? „Žmogus kitaip nepažįsta gėrio, kaip tik tarpininkaujant bendruomenei, kuri morališkai stovi aukštai". Lietuvą Yla laiko sava žeme. „Mes esame tarp konkrečios ir savos žemės ir mūsų širdį plėšo vėjai". Bet mums reikia dirbti ir išeivijos žemei ir savai žemei. Pabėgti nuo šių uždavinių būtų neprotinga ir nekrikščioniška. Aplinką

„Ieškodamas dorinės atramos mūsų brendimui, Yla jas randa dr. Alberto Schweizerio moksle, kuris sako, kad dorinė prasmė glūdi žmogaus tarnavime gyvenimui ir pasauliui".

citata V. Bagd.
(„Kultūra ir civilizacija" skyrelyje).

reikia krikščioninti, nešti jon kristinę dvasią. Reikia sutikti su kun. Yla, kad savo vietos ar greičiau savo aplinkos kūrimas yra vertinga auklėjimo priemonė ateitininkijai. Šituo keliu ir yra išauklėta naujoji ateitininkijos karta. Tačiau kyla klausimas, kas bus toliau? Ar išeivijos ateitininkas, kuris yra akademinio išsilavinimo žmogus, gali pasilikti vien ateitininkiškoje aplinkoje? Ir Yla taip nemano. Jis supranta, kad ateitininkas turi dirbti ne tik savai žemei, bet ir tai, kurioje jam tenka gyventi. Naujai sutiktą aplinką reikia sukrikščioninti. Tačiau šiam tikslui Yla neduoda nurodymų, o jo perspėjimai problemą perdaug susiaurina.

Taip štai teigimą, kad nomadiškas žmogus nekuria aukštesnės kultūros, tenka sutikti su nemažu klausimu. Yra plačiai paliudytas faktas, kad nomadas yra pajėgus išlaikyti savo kultūrą net gyvendamas svetimoje aplinkoje. Tai labai gyvai liudija patriarchas Abraomas ir jo gentis. Jis sveiką monoteistinę kultūrą išlaikė keliaudamas po svetimus kraštus. Ir tai padarė ne tik jis, bet ir jo gentis ir iš jos kilusios tautos. Tokiu būdu ši gentis atliko žmonijos tradicijai vieną aukščiausių pasitarnavimų. Ant šios tradicijos pagrindų galėjo susikurti ir Mozės kultūra, kuri sudarė bazę Dievo — Žmogaus įsikūnijimui. Dėl to nėra pagrindo nomadinę kultūrą laikyti iš esmės nevertinga. Gali žinoma kilti klausimas ar šitokia kultūra ilgai išlieka vien nomadiška.

Galima sutikti su Yla, kad nomadiška kultūra yra prisidėjusi prie miesto sukūrimo. Bet ji to pasiekė tuo būdu, kad ji sugebėjo vaidinti jungiantį vaidmenį labiau sėslioms tautoms ir tuo būdu padėti joms nugalėti savo uždarumus.

Taip pat ir prekybos išvystyme nomadiškos ar pusiau nomadiškos tautos yra suvaidinusios žmonijoje pozityvų vaidmenį. Bronzos kultūros laikais nuostabiai išplito tarptautinė prekyba, kuri, atrodo, kitaip to negalėjo pasiekti kaip pasinaudodama pusiau nomadiškomis, ar bent ne su viena vieta susijusiomis tautomis. Ta pačia proga, žinoma, vertėtų ir į prekybinės kultūros ugdymą mokytis pažvelgti kaip į pozityvų uždavinį. Kapitalistinis požiūris prekybą yra pažemines. Iš esmės žvelgiant, prekybininkas savo pačia prigimtimi yra visuomenininkas, nors ne politine ar kultūrine, bet praktiška ir ekonomine prasme. Ir ateitininkijai, ieškant naujų kelių, ne tik nereiktų nusikreipti nuo prekybos, bet ja domėtis, ir, pritaikant šioje veiklos srityje savo principus, šią sritį pakilninti.

Kultūra ir civilizacija

Tęsdamas toliau ateitininkijos auklėjimo darbą, Yla sustoja prie klausimo, kas yra kultūra ir civilizacija. Sekdamas nepriklausomos Lietuvos akademine tradicija, Yla nelaiko šių dalykų lygios vertės. Kultūros žmonės „yra linkę į tiesos pažinimą, moralinę discipliną, aukštesnio lygio žaismingumą". Civilizacija tuo tarpu turi ryšį su medžiaginėmis sritimis: su ekonomija ir politika. Visi mato, kad šioje srityje yra blogumo, bet pataisomo blogumo. Civilizacija yra reikalinga išgelbėjimo. Ir pasak Ylos, ją „galėtų išgelbėti aukštesnio lygio religija ar religijos".

Ta proga Yla sustoja prie religijos realybės. Religijai aptarti jis pasinaudoja Oswaldo Spenglerio žodžiais, sakančiais, kad „kiekvienoj religijoj pirmesnis dalykas yra ne doktrina, o veiksmas, t.y. kultas". Tai yra būdingas religijos aptarimas naujiesiems amžiams, kada buvo pradėta konkrečiau išgyventi pažinimo krizė. Tikėjimas tada pasidarė labiau valios negu proto aktas. Gal būt toliausiai šia kryptimi reli-

gijos supratimą pastūmėjo E. Kantas, tikėjimą pagrįsdamas doriniu principu, o ne pažinimu. Tradicinis krikščioniškas galvojimas, kad tikėjimas yra pirmoje eilėje išpažinimas tiesos, pasiliko nustumtas į šalį. Žinoma, nereiktų manyti, kad Yla tik šitaip tikėjimą supranta.

Pasak protestanto teologo Paul Tillich, žmonijos gyvenimas eina iš žemesnio lygio į aukštesnį. Tačiau dorinis gyvenimas neliudija, kad žmonija visada kiltų aukštyn, progresuotų. Ši pažangos dogma dabar yra sukrėsta ateizmo siautėjimo, ką pramatė jau Dostojevskis. Vietoj progreso Yla ateitininkams siūlo brendimą, t.y. tokį procesą, kuris vyksta asmenyse ir atskirose religinėse grupėse. Svarbiausias dalykas brendime yra dorovė — etika. Ir šia proga Yla randa reikalo pastebėti, kad kultūrinis progresas nuo idėjų nepriklauso. Ieškodamas dorinės atramos mūsų brendimui, Yla jos randa dr. Alberto Schweizerio moksle, kuris sako, kad dorinė prasmė glūdi žmogaus tarnavime gyvenimui ir pasauliui.

Čia verta pastebėti, kad tarnavimo pabrėžime Yla, nors to neminėdamas, išeina prieš marksizmą ir komunizmą, kuris kaip tik atsisakė į žmogaus darbą žiūrėti kaip į tarnavimą kitiems. Tačiau komunizmo nusikreipimas nuo tarnavimo artimui kaip tik sudaro didelį pavojų pačiam komunizmui, kuris siekia labiau suglaudinto žmonių gyvenimo. Ir čia tarnavimas vienas kitam yra sunkiai išvengiamas. Tarnavimo pareigą Yla atremia į modernaus mąstytojo žydo Buberio pažiūrą, kuris ir Kristų vertino dėl to, kad jis tarnavo žmonėms: pirmiau gydydamas kūnus, o paskui sielas.

Kultūros atsiribojimas nuo etikos prisidėjo prie jos nuosmūkio. Yla nepasitiki protine žmogaus pažanga. Jis mato, kad „dabar iškilusi proto pirmenybė prieš gamtą ir žmogaus prigimtį kaip tik paralžuoja dvasinę pažangą". Tačiau Yla nenori suskaldyto žmogaus. Į žmogų jis žiūri kaip į nedalomą fizinio pasaulio dalyvį ir fizinio tobulumo viršūnę. Žmogus turi veikti koncentruotai ir sąmoningai. Iš siauro akiračio žmogų išveda ne protas, bet meilė.

Ylos pasisakymus prieš proto pirmenybę netenka imti labai plačiu mastu. Nes žmogus vis dėlto jam yra ir „sąmoningumo bei koncentruotumo viršūnė". Ir ši viršūnė turi prileisti, kad „šalia ir aukščiau jo egzistuoja dar aukštesnės sąmonės centras — ultra asmeniškas, ultra — dabartiškas. Atrodo, kad šiame pasakyme mes turime Ylos pastangą suteikti savo klausytojams Dievo buvimo, kad ir ne įrodymą, tai bent tam tikrą atramą ar galimybę.

Toliau Yla pereina į Kristaus aptarimą ir jame mato išsigelbėjimą prieš pasaulio pesimizmą, materializmą ir (nežinia kodėl) kriticizmą. Kristaus jėga slypi dviejuose dalykuose: jo realume ir moralinėje meilės pirmenybėje. Kristaus įsikūnijime Yla randa ne lengvai jo galvosenoje besiderinančių vertybių, būtent: dorovės ir pažinimo suderinimą. Bet vis tiek čia daugiau reiškia meilė. Ji yra „dinaminis, vadovaujantis pradas, ne stabdantis".

(b.d.)

Kun. A. Saulaitis, S.J., praveda pasikalbėjimą su moksleiviais, 1984 m. vasaros stovykloje, Dainavoje.

Audra Kubiliūtė

KETURIOS ŽYMIOSIOS MOTERYS LIETUVOS ISTORIJOJE

Nors istoriniais laikais Lietuvą valdė vyrai, aiškiai pastebimos yra kai kurios moterys: politikės, karininkės ir visuomenininkės. Neįmanoma visų įtakingų lietuvių moterų suminėti, todėl parinkau keturias svarbesnes moteris Lietuvos istorijoje: Mortą Mindaugienę, Oną Vytautienę, Boną Sforzą ir Emiliją Platerytę. Kiekviena kitaip buvo svarbi mūsų tautai: Morta buvo vienintelė Lietuvos karalienė; Ona Vytautienė reiškėsi kaip gabi politikė ir visuomenininkė; Bonos žymė buvo politika, bet intrigos politika; ir Emilija Platerytė pasižymėjo 1831 m. sukilime, kaip garsi karo vadė. Kiekviena iš šių moterų turėjo įtakos mūsų istorijoj, ir todėl jos šioje temoje pristatomos.

Morta Mindaugienė

Pirmoji minėta moteris Lietuvos istorijoje yra Morta Mindaugienė. Ji buvo pirmoji Lietuvos karalienė ir jai teko garbė būti pirmąja Lietuvos moterim, kuri minima istoriniuose šaltiniuose: juk tais laikais retai iš viso moterys buvo istorijos šaltiniuose minimos.

Morta bendradarbiavo laisvai ir savarankiškai su Mindaugu. Ji reiškėsi politiniame gyvenime ir vaišingai šeimininkavo pilyje. 1251 m. Morta kartu su Mindaugu priėmė krikštą, kartu su juo 1253 m. buvo vainikuota karalienės vainiku, parūpintu jai, lygiai kaip ir Mindaugui. Morta buvo minima šaltiniuose su pagarba, ir jos dalyvavimas viešuose reikaluose yra šaltiniuose pabrėžtas.

Kai Mindaugas norėjo nutraukti lietuvių ryšius su kryžiuočiais, Morta priešinosi prieš šį jo nutarimą. 1261 m. Mindaugui įsakius pilyje esančius vokiečius nužudyti, Morta, norėdama juos išgelbėti, įspėjo juos apie pavojų. Tačiau ji teišprašė iš Mindaugo, kad jis išleistų į Rygą jos draugą tiuringietį Sievertą ir viešai paskelbtų karą kryžiuočiams. Mindaugui grįžus iš nepavykusio karo žygio į Ventpilį, Morta kalbinusi jį „taikytis su kryžiuočiais, nes esą Magistras labai pagerbęs juos ir iškels visą tautą, parūpindamas jiems karališkąjį vainiką".(1) Karalienė Morta taip pat priešinosi karaliaus atsimetimui nuo katalikybės ir liko ištikima katalikų tikėjimui ligi mirties 1262 ar 1263 metais. Manoma, kad Morta paliko jaunus vaikus, nes jos seseriai kunigaikštienei Daumantienei atvykus į šermenis, Mindaugas kunigaikštienę sulaikė juos prižiūrėti.

Nelabai daug informacijos liko apie Mortą, kokia ji tikrai buvo. Iš žinučių tegalima matyti, kad ji dalyvavo politinėje veikloje ir buvo gerbiama. Vyrų valdytojų tarpe ji nebijojo pasireikšti ir tokiu būdu paveikė tautos ryšius su kryžiuočiais. Moterų veikla politikoje nesibaigė su Morta: atvirkščiai, moterų reiškimasis politikoje tik prasidėjo.

Ona Vytautienė

Vėlesnių laikų Lietuvos istorijoje labai svarbi visuomenininkė ir politikė yra Ona Vytautienė, Vytauto Didžiojo pirmoji žmona. Ona buvo Sudimanto, Eišiškių valdovo, sesuo. Spėjama, kad Ona buvo kilusi iš Gedimino giminės.

Šaltiniuose Ona pirma minima 1382 m. Tais metais Vytautas buvo Jogailos kalinamas Kriavos pilyje. Lietuvos Metraštyje rašoma, kad buvo įsakyta Vytautą ir jo žmoną atsargiai saugoti. Ateidavo į kambarį dvi moterys kunigaikštienės paguldyti. Ona išgirdo, kad žmonės spėliojo, ar Jogaila žudysiąs Vytautą, kaip nužudęs jo tėvą. Ji

> *prikalbėjo jį taip padaryti: kai ateis moterys paguldyti, tai jam apsivilkti vienos moteriškės drabužiais ir išeiti su antra moterim, anai gi pasilikti pas ją. Tada jis, persivilkęs vienos moters drabužiais, išėjo iš pilies ir pabėgo (P.S.R.L. 17 sk., 76 ir 77 psl.)(2)*

Tokiu būdu Vytautas buvo sumaniai išgelbėtas savo žmonos Onos. Ji pasiliko kalėjime už Vytautą ir už tai jai kliuvo visa Vytauto pabėgimo atsakomybė. Yra manoma, kad Ona buvo viešai nubausta ir gal net rykštėm išplakta, nes ji padėjo Vytautui pabėgti.

Netrukus po vyro išgelbėjimo Ona nuvyko į Prūsiją pas Vytautą, kuris buvo Ordino globoje. Ji priėmė krikštą galbūt 1384 m. pas Ordiną ar 1387 m. Lietuvos krikšto metu. Onai vėl teko padėti vyrui išsigelbėti, kai Prūsuose 1390-1392 m. ji buvo įkaitų sąraše, kartu su dukteria Sofija ir Vytauto seserimi

Ringaile. Oną išlaisvinęs, Vytautas ją išsiuntė į Lietuvą, kad ji prikalbėtų lietuvius būti kryžiuočiams palankesniems.

Vytautui susitaikius su Jogaila 1392 m., Ona pasirašė du dokumentus — vieną Jadvygai, o antrą Jogailai. Dokumentuose kunigaikštienė prisiekė, jog Vytautas laikysis duotų pažadų. Panašius dokumentus pasirašinėjo vyrai, kilę iš Gedimino giminės. Čia yra „lyg netiesioginis įrodymas, kad ji yra kilusi iš Gedimino giminės".(3)

Jogaila tuo laiku ieškojo Onos pritarimo ir ją apdovanojo visokiomis dovanomis. Pati Ona irgi buvo dosni: imperatorienei, Zigmanto Liuksemburgiečio žmonai dovanojo perlais išsiuvinėtus batus, auksu išsiuvinėtus rankšluosčius ir brangių kailių; savo dukteriai Sofijai nuvežė brangias dovanas, jų tarpe šventuosius paveikslus, sidabru ir auksu papuoštus; Jogailos seseriai, susilaukus dukros, Ona jai nuvežė gryno sidabro lopšį.

Ona svečius vaišingai primdavo pilyje. O ją taip pat visur iškilmingai priėmė vokiečių riteriai, ją vadinę „didžiai galinga kunigaikštiene". Vokiečių riteriai stebėjosi Onos ir Jogailos sesers Aleksandros puošnumu. Salyno suvažiavime Vytautą pavadino Lietuvos karaliumi, vokiečiai Oną vadino Lietuvos karaliene.

Kaip reta anų metų moteris, Ona buvo išsilavinusi ir mokėjo skaityti. Jai aplankius Marienverdery šv. Daratos kapą ir paaukojus bažnyčiai brangių audeklų, kryžiuočiai jai padovanojo dvi knygas, kuriomis ji labai džiaugėsi.

Didžioji Lietuvos kunigaikštienė Ona mirė 1418 m. Ona buvo ištikima ir atsidavusi Vytautui. Ji dalyvavo politiniuose įvykiuose, lydėdavo Vytautą kelionėse ir turėjo jam nemažai įtakos. Visą savo gyvenimą Ona buvo nedraugiška lenkams. Kai reikėjo pagelbos, ji kreipėsi į kryžiuočius. O vokiečiai kryžiuočių ordino magistrai visaip ieškojo jos palankumo: rašė laiškus, siuntinėjo brangias dovanas. Pačios Onos išpranašavimas, kad po jos mirties Vytautui nesiseks, išsipildė — po jos mirties jo galybė mažėjo. Istorikė V. Sruogienė tvirtina, jog ji buvo žymiausia moteris Lietuvos istorijoje.

Iki šiol nagrinėtos lietuvių politikoje veikiančios moterys — Morta Mindaugienė ir Ona Vytautienė — bandė įvykius paveikti tautos labui. Truputį kitokia istorija buvo Bonos, XV šimtmetyje Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Žygimanto II žmonos, jai pradėjus kištis į Lietuvos politiką.

Karalienė Bona

Bona gimė 1494 m. Milane. Jai paaugus, buvo ieškoma jai tinkamo vyro. Mirus 1515 m. Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto II žmonai Barborai, Bona buvo Imperatoriaus Maksimilijono peršama Žygimantui. Bonos motina siūlė duoti 200,000 dukatų kraičio. Siūlymas buvo priimtas. Sutuoktuvės ir Bonos vainikavimas įvyko 1518

m. Duotasis kraitis buvo per pusę mažesnis negu pažadėtasis, bet karalius, apsaugodamas Bonos įnašą, jai užrašė visą eilę Lenkijos sričių. Tokiu būdu Bona buvo materialiai aprūpinta nuo pat jos karūnavimo pradžios.

Nuvykusi į Lenkiją, Karalienė Bona paėmė į rankas už save daug vyresnį karalių. Jam einant senyn, Bonos įtaka didėjo. A. Šapoka šitaip rašo: „kai Žygimantas jau buvo palaužtas sunkios valdymo naštos, valstybėje didžiausia įtaka įgijo gobši intrigantė, jo antroji žmona, Milano ir Baro kunigaikštytė Bona Sforza".(4) Karaliui ir karalienei gimė keturios dukros ir vienas sūnus — Žygimantas Augustas.

Bona tikrai viską laikė savo rankose ir valdė Lietuvą ir Lenkiją savo vyro vardu. Ji atsinešė iš Italijos įsitikinimus, kad valdovas turi siekti valdžios bet kokiomis priemonėmis; tai yra, ji sekė Machiavellio mokslą.

Karalienės Bonos įtaka daugiausia reiškėsi Lenkijoje, o mažiau Lietuvoje. Bonos politika siekė dviejų tikslų: viena, ji norėjo sustiprinti karaliaus valdžią Lenkijoje, padarydama ją paveldimą giminėje; o antra, ji rūpinosi, kad karalius būtų nepriklausomas nuo bajorų malonės.

Siekdama antro savo politikos tikslo, Bona bandė į savo rankas suimti kiek galima daugiau turtų. Tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje Bona savo pinigais ėmė išpirkinėti anksčiau už skolas įkeistus dvarus ir tokiu būdu ji įsigijo daugybę turtų ir ištisas teritorijas. Kitas jos turtų įsigijimo metodas buvo toks:

> *visiems karaliaus tarnybiniams skyriams, nuo jos priklausomais pasidarius, kiekvienas, norįs neužimtos vietos gauti ar tarnyboje pakilti, turėdavo Bonai sumokėti. Ji ypač prekiavo bažnytinėmis prebendomis ir vyskupų skyrimais.(5)*

Bona buvo apsupta į jos rūmus suplaukusiais italais. Ji augino savo sūnų būti humanistu, ir italai humanistai jį išmokė kalbėti vokiškai, itališkai ir lotyniškai. Tačiau, nors ji pati buvo stiprios valios ir griežto charakterio, Žygimantas Augustas „augdamas morališkai pakrikusiame motinos dvare, labai lepinamas, išaugo be charakterio".(6)

Norėdama užtikrinti sūnaus valdžios paveldėjimą, Karalienė Bona, slaptai susitarusi su Lietuvos ponais, 1529 m. išgavo iš jų nutarimą Žygimantą Augustą vainikuoti Didžiuoju Lietuvos Kunigaikščiu. Už tokį nutarimą, Lietuvos ponai iš karaliaus Žygimanto gavo tą privilegiją, pagal kurią tik lietuviai galėjo būti aukštosiose tarnybose Lietuvoje. Šis įstatymas, galėjęs Lietuvą nuo Lenkijos izoliuoti, privedė prie susijungimo su lenkais, nes lenkų seimas vėliau tais pačiais 1529 m. Lietuvos Didįjį Kunigaikštį išrinko savo karaliumi. Taip Bona savo pirmą tikslą pasiekė, o siekdama antro, turtų rinkimo tikslo, ji „ieškojo naujų kelių krašto gamybai kelti. Tai ir yra vienas iš neabejotinų jos nuopelnų".(7)

Pirmuose santykiuose su Lietuva Bona veikė kartu su Lietuvos vadovaujančiais ponais. Tačiau lenkams išrinkus Žygimantą Augustą Lenkijos karaliumi, ji pasidarė „griežta Lietuvos separatis-

tinių tendencijų priešininkė".(8) Tokiu būdu prasidėjo kova tarp Bonos ir Lietuvos ponų. Lietuviai norėjo, kad Bona nebesikištų į Lietuvos ekonominį gyvenimą, kad ji gautas iš karaliaus žemes Lietuvoje pavestų Žygimantui Augustui. Bona stengėsi Lietuvos ponų tarybos valdžią, ypač teismo srityje, mažinti.

Žygimanto II žmonai nepavyko Lietuvos ponų tarybos valdžios sumažinti, ir taip ji pralaimėjo tarpusavį karą su jais. Lietuvos seimui reikalaujant, 1544 m. Žygimantas II sutiko pavesti Žygimantui Augustui Lietuvos valdymą. Šis momentas svarbus ir tuo, kad nuo tada, Žygimantas Augustas nusikratė motinos įtakos.

Bona labai priešinosi savo sūnaus santuokai 1543 m. Žygimantui Augustui buvo išrinkta žmona Elzbieta, čekų ir vengrų karaliaus Ferdinando dukra. Negalėdama santuokos sustabdyti ir bijodama marčios įtakos savo sūnui, Bona ėmė nekęsti Elžbietos. Bona stengėsi visokiais būdais suardyti sūnaus šeimyninį gyvenimą.

Karalienė Bona dar daugiau nekentė sūnaus antrosios žmonos Barboros Radvilaitės. Elžbietai mirus 1545 m. Vilniuje, Žygimantas Augustas susipažino su Didžiojo kunigaikščio kaimynu Radvila ir jo rūmuose gyvenančia jauna gražia našle Barbora Radvilaite-Goštautiene ir karštai ją įsimylėjo. Jie dažnai slaptai susitikdavo, o per vieną pasimatymą atvykę Barboros brolis ir pusbrolis Radvilai pareikalavo, kad Žygimantas Augustas vestų Barborą ir taip sustabdytų plintančias, Radvilų šeimos garbę žeminančias, kalbas.(9) Ir taip jie slaptai susituokė. Bona labai nekentė Lietuvos didiko dukros Barboros, nes Radvilaitė ne iš karališkos giminės.

Bona labai priešindamasi Barborai, bet nieko nesakydama apie slaptas vedybas, Bona paveikė mirštantį vyrą, kad jis uždraustų Žygimantui Augustui apie tokias vedybas net galvoti. 1548 m. karaliui Žygimantui II mirus ir Žygimantą Augustą vainikavus Lenkijos karaliumi, Bona griebėsi visų priemonių priversti sūnų skirtis su Barbora. Taip ir prasidėjo kova tarp motinos ir sūnaus. Žygimantas laimėjo tą kovą ir privertė lenkus Barborą vainikuoti. Tačiau Barbora su Žygimantu Augustu ilgai nesidžiaugė, nes po pusės metų Barbora mirė. Žygimantas Augustas įtarė, kad nei Barbora, nei Elžbieta nemirė natūralia mirtimi ir „kaltino savo motiną jo abi žmonas nunuodijus".(10)

1549 m. Bona, netekusi valdžios ir sūnaus nekenčiama, išsiuntė savo brangenybes ir pinigus Venecijon. Pagaliau 1556 m. ji gavo Žygimanto Augusto leidimą išvykti į užsienį. Ji apsigyveno Bari ir norėjo tapti Neapolio vicekaraliene, bet jos planai neišsipildė. Savo 1557.XI.17 testamente Bona paliko daugumą savo turto Žygimantui Augustui. „Tuo tarpu, jos liga pasinaudojo jos pačios generalinis įgaliotinis Pappacoda ir papirko Bonos gydytoją, kad tas įduotų jai nuodų."(11) Po kelių dienų Bona mirė, bet jos vaikai nieko negavo, visus turtus pagrobė jos įgaliotinis Pappacoda.

Taip matome, kad nors kai kurių moterų (Onos Vytautienės, Mortos Mindaugienės) politiniai veiksmai nukreipė tautos istoriją į palankesnę, lietuviams geresnę kryptį, kitos (Bona) paveikė Lietuvos likimą nepalankion pusėn. Visos trys čia nagrinėtos moterys, į kurias kreipiau dėmesį, buvo politikės.

Ketvirtoji nagrinėtina žymi moteris Lietuvos istorijoje skiriasi nuo pirmų trijų tuo, kad ji buvo ne politikė, o kariškė.

Emilija Platerytė

Nors anais laikais buvo manoma, jog moteris priklauso ne karo kautynėms, jos vieta namie, viena moteris XVII šimtmetyje nutarė, kad jai svarbūs kariniai veiksmai. Ta moteris buvo Emilija Platerytė, gimusi 1806 m. Vilniuje. Nuo pat jaunystės dienų Emilija buvo Lietuvos patriotė, labai nusistačiusi prieš rusus. Ji domėjosi matematika, istorija, tautosaka ir kariniais reikalais ir išmoko gerai joti ir šaudyti.

1831 m. sukilimo išvakarėse, Emilija kartu su pusbroliu ėmė organizuoti Dusetų apylinkės gyventojus kovai su rusais. Ji taip pat susitarė su Daugpilio karo mokyklos lietuvių ir lenkų kariūnais, kad jie iš vidaus padėtų užimti strategiškai svarbią Daugpilio tvirtovę, priartėjus sukilėlių pajėgoms. „Prieš išeidama į kovą, Emilija Plateraitė nuvyko į Vilnių tartis su sukilėlių komitetu, bet komiteto nariai su ja, moterimi, kariniais reikalais kalbėti atsisakė".(12)

Emilija pradėjo sukilimą Dusetose 1831.III.29. Ji vadovavo būriui, susidėjusiam iš 280 raitų šaulių, 60 raitų bajorų ir kelių šimtų dalgiais ginkluotų kaimiečių pėstininkų. Pakeliui į Daugpilį, Platerytės dalinys dukart nugalėjęs rusus, užėmė Zarasus, tačiau daug vyrų žuvo ar buvo sužeisti. Prie Daugpilio Emilijos vadovaujamas būrys buvo rusų išblaškytas, tuo pačiu kariūnai, dalyvavę sąmoksle, buvo įtarti ir išsiųsti iš tvirtovės. Taip Platerytės dalinys nepaėmė strategiškai svarbios Daugpilio tvirtovės.

Likusiam būriui vadovavimą perdavusi pusbroliui Cezariui Plateriui, Emilija su drauge Prušinskaite įsijungė į Ukmergiečių sukilėlių dalinį, dalyvavo Pristovėnų mūšyje ir vėliau Ukmergės užėmime. Ukmergėje Platerytė sutiko Mariją Rašanavičiūtę ir perėjo į dalinį, vėliau bandysiantį pulti Vilnių.

Sukilėlių būriai buvo perorganizuoti į reguliarius pulkus, į Lietuvą atvykusių generolų A. Gelgaudo ir Chlapovskio. Per šį perorganizavimą Platerytė gavo kapitono laipsnį ir buvo paskirta I-ojo lietuviško pulko I kuopos vadu. Su savo pulku E. Platerytė dalyvavo Kauno kautynėse. Vėliau ji lydėjo kariuomenės dalį iš Raseinių į Šiaulių pusę. Pakeliui prie Šiaulėnų pulkas buvo užpultas ir rusų nugalėtas. „Pranešime apie Šiaulėnų mūšį, gen. Gelgaudas pabrėžė Platerytės drąsą ir šaltakraujiškumą kautynių metu".(13)

Sukilėlių kariuomenė perėjo Prūsų sieną liepos mėnesį, tačiau Emilija atsisakė į užsienį trauktis. Ji su pusbroliu Cezariu ir Marija Rašanevičiūte bandė pasiekti Lenkiją, kur sukilimas dar tęsėsi. Tačiau ji susirgo ir 1831 m. gruodžio mėn. 23 d. mirė Justinavos dvare.

Herojiškais savo žygiais Emilija Platerytė plačiai išgarsėjo. Jos gyvenimas yra pavaizduotas grožinėje literatūroje ir dramoje. Įamžina jos pasišventimą ir narsumą eilėraščiai lenkų, anglų, prancūzų, vokiečių ir italų kalbomis. 1842 m. buvo išleista Platerytės biografija anglų kalba. Knygos globėjų tarpe buvo JAV prezidentas Tyler, eksprezidentas Van Buren ir eilė kitų politikų ir karių.(14)

Taigi, nors ir buvo manoma, kad moteris negali pasireikšti kare, Emilija Platerytė parodė ne tik Lietuvai, bet ir visam pasauliui, kad moterys gali būti stiprios ir ryžtingos karo metu. Jos gali narsiai vesti karius į kovą su priešu.

Taip ir baigiasi šis keturių svarbių moterų Lietuvos istorijoje nagrinėjimas. Tema buvo nelengva, kadangi yra mažai informacijos apie moteris Lietuvos istorijoje — juk dauguma istorijos šaltinių ir knygų vyrų parašytos. Taip pat, praeityje moterys nevisuomet drįsdavo viešai veikti, nes jos buvo laikomos antraeilėmis pilietėmis.

Morta Mindaugienė, Ona Vytautienė, Bona Sforza ir Emilija Platerytė visos paveikė Lietuvos istoriją, tačiau reikia ieškoti daugiau žinių, kad būtų galima šių keturių ir kitų svarbių moterų vaidmenį daugiau išryškinti istoriniame kontekste.

IŠNAŠOS

1. „Morta Mindaugienė", **Lietuvių Enciklopedijoje,** 1959.
2. „Ona Vytautienė", **Lietuvių Enciklopedijoje,** 1960.
3. Ibid.
4. A. Šapoka, red., **Lietuvos istorija,** p. 207.
5. „Bona", **Lietuvių Enciklopedijoje,** 1954.
8. Ibid.
9. Šapoka, **Lietuvos istorija,** p. 212.
10. „Bona", **Lietuvių Enciklopedijoje.**
11. Ibid.
12. „Emilija Platerytė", **Lietuvių Enciklopedijoje,** 1961.
13. Ibid.
14. Ibid.

BIBLIOGRAFIJA

Lietuvių Enciklopedija, 1954, žr. „Bona".

Lietuvių Enciklopedija, 1959, žr. „Morta Mindaugienė".

Lietuvių Enciklopedija, 1960, žr. „Ona Vytautienė".

Lietuvių Enciklopedija, 1961, žr. „Emilija Platerytė", parašė A. Plateris ir J. Puzinas.

Lietuvių Enciklopedija, 1954, žr. „Barbora Radvilaitė".

Rugytė, A., „Lietuvos moterų nuopelnai lietuvių tautai". Pristatyta Moterų Konferencijoje, Čikagoje, 1960.X.

Rugytė, A., „Moters reikšmė istorijoje".

Šapoka, A., red. **Lietuvos istorija.** Fellback: Patria, 1950 m. balandžio mėn.

Pedagoginio Lituanistikos instituto diplominis darbas. 1981 m.

Šis darbas atkurtas iš nepilnų užrašų, „kažkaip" dingus originalui PLI.

Redakcija

Istorinės lietuvių moterys Elenos Tumienės poezijoje

Morta

Ak, nežinojau, kaip gi aš žalčius šventuosius
Iš židinio namų ir nuo karaliaus skobnių, ir iš sosto menės
Išprašysiu!? Ir kaip gi aš pati nustosiu
Lankiusi šventą ąžuolyną ir jo žynį seną.

Ir klausiusi būrimų jo apie mūs kunigaikščio žygį?
Ir tą ugnelę šventą, amžiais sergėtą, tėvų kurentą
Užgesinsiu? Ir kuo laumes nuo kūdikėlio vygės
Nubaidysiu? O protėvių vėles kokiu midum pagirdysiu,
kaip lemta?

Tiktai kai pažinau Praamžiaus Numylėtą Sūnų
(Tiesa, kitu vardu vadina jie tenai Praamžių!),
Aš supratau man užduotį paskirtą amžių.

Aš iš JO Vietininko rankų priėmiau karūną
Ir sau tariau tą pačią dieną:
„Drąsi tebūnie Lietuvos pirmoji karalienė!"

Grafaitės Platerytės mirtis

Visad didžiavosi senasis grafas, ponai,
Kada Emilija vienodu grakštumu
Baliuose šoko kotiljoną
Ir skraidė aitvaru laukuos ristu žirgu...

Jūs smunkate gilyn, man rodos, o skliautai, štai, verias,
Nes aš su atnaša kylu, kaip aukuro šviesusis dūmas,
Kaip prakaito ir kraujo garas
Nuo gimtų lygumų, kalvų ir krūmų...

Kam gi tos jūsų ašaros? Ach, Dieve mano,
Štai saulėj žaidžia tūkstančiai fontanų...
Gerai, kad priklaupėt ir nuėmėte kepures:

Šventas Kazimieras, mūs karalaitis atėjo pasiimt manęs
Į savo pulką raitelių baltų, sega man žvaigždę prie širdies
Didi garbė, Jūsų Šviesybe. Einu. O spindesys žvaigždės!

Kunigaikštiesnės Birutės daina

Klastingoji naktis sidabrarankė
Apglėbusi bučiuoja ežerą Trakų,
Kad jis mėnulio pusę deimantinio lanko
Nuskandintų sietuvon savųjų vandenų...

Ir tokią naktį tylią, paslaptingą
Nebesiilgiu ašen švento šilo;
Net Baltijos smaragdo man jau nebestinga,
Kai jos bangų daina širdyje tyla, tyla...

Tik prieš akis man mano meilės kūdikis
Vaidenasi, kaip karžygys ant žirgo balto,
Ir raitelių pulkai jį supa anei rūkas,
Tarytumei migla nakties iš ežero prikelta.

Jame regiu Kęstučio riterio taurumą
Ir jojo motinos kantrybę grąsią,
Žemaičio dėdės atkaklumą,
O Gedimino diplomatiją ir drąsą.

Elena Tumienė

Liūtauro žmona

Griausmu „valio" aidėjo po senosios pilies aikštę,
Kada žvalus, kaip žaibas švystelėjo atjaunėjęs kunigaikštis
Liūtauras juodam šarve ir išvedė karius į kovą žūtbūtinę:
Nors vakar dar be mūšio jis žadėjo užleisti miestą ir tėvynę.

Tai ji — kunigaikštienė taip planus pakeisti įkalbėjo;
Liekna, liūdna ir išdidi, kaip tulpė vakar menėje stovėjo
Ir prie krūtinės drebančią raudoną rožę spaudė saujoj...
Tai ji, tai ji kovai vėl uždegė jo širdį ir jo kraują.

Dabar kaip keršto angelas jis veja bėgančius gudus.
Staiga! O, Viešpatie! Ant juodo šarvo štai pražįsta (ach!) rožė
Kruvina. Ar tai klaida? Juodajam riteriui šalmą atvožia

Pats kunigaikštis, atbėgęs iš pilies, sako, išgirdęs pergalės vamzdžius;
Gi nuo jo rankų amžinybėn išskrendąs drugys —
Tai ji, žmona, jo Gražina — šis mirštąs, nemarusis karvedys.

Aldonos Kraitis

„Aldonai į kraitį — gražiausią, kokį kuomet nors moteriškė galėjo turėti — Gediminas davė 24.000 lenkiškų suimtinių, kuriuos lietuviai buvo apkalinę antpuldami ant Lenkijos, o kuriems dabar tapo sugrąžinta valnybė: visi grįžo, krykštaudami iš džiaugsmo, į savo tėvynę".
(J. Šliupas, MD, „Lietuvių tauta senovėje ir dabar", II tomas, 161 psl.)

Pavasarį, kai pumpurai į saulę
Saldžiai smalsias širdis atvėrė,
Jaunam Mozūrų kunigaikščiui iš svetimo pasaulio
Ji tarė „taip". Dabar, kai lankos linksta nuo auksinių svėrių,

Jinai į svečią šalį į marčias
Jau iškeliauja. Štai krauna tėviškės laukų saulėtą liną
Į balto klevo kraitines skrynias.
Kieme rikiuojasi buvę vergai jos tėvo Gedimino.

Tai jiems jis laisvę sugrąžino skaisčią,
Kad tūkstančiai širdžių dėkingų nulydėtų
Į naują šalį dukrą Didžio Kunigaikščio,
Kad ją sutikusi minia (pro varpų skambesį) šnabždėtų:

„Žiūrėkite į šitą nuotaką, į šitą lietuvaitę...
Ji laisvę atvežė kaip kraitį".

Neužmirštami tautos vaikai

MIRĖ ANTANAS KUČINGIS

1983 m. liepos 7 d. Kaune mirė Antanas Kučingis, mūsų operos veteranas, vienas jos kūrėjų ir ilgametis solistas, auksabalsis dainininkas, nuoširdus lietuvis patriotas ir didžiai taurus žmogus.

Jo laidotuvių dieną, liepos devintąją, „Kauno tiesa" išspausdino trafaretinį nekrologą (jį persispausdino „Literatūra ir menas"), tačiau nei kur jis pašarvotas, nei kada bus laidojamas, paskelbti valdžios atstovai neleido. Tegu apie šio toli ir plačiai žinomo vyro mirtį kauniečiai mažiau žinos ir mažesnės minios sueis į laidotuves!

Žinia ėjo iš lūpų į lūpas, ir A. Kučingio palydėti susirinko nemažas pulkas vyresnio amžiaus žmonių, jo talento gerbėjų.

Lietuviškoji tarybinė enciklopedija rašo: „Kučingis Antanas (g. 1899.X.18 Veiveriuose, Prienų raj.) liet. taryb. dainininkas (bosas), LTSR nusipelnęs artistas (1945). Nuo 1923 mokėsi Kauno muz. mokykloje (A. Kutkaus dainavimo klasėje; baigė 1927); nuo 1924 Kauno valstybės teatro solistas, 1944-48 ir 1957-61 dainavo LTSR operos ir baleto teatre. Kūrybai būdingas dramatiškumas, raiškus humoras, subtilus lietuvių liaudies dainų interpretavimas. Gastroliavo Paryžiuj, Prahoj, Stokholme, Taline, Rygoj, Maskvoj".

A. Kučingiui plojo karaliai ir prezidentai, jam plojo ir sėkmės linkėjo Fiodoras Šaliapinas.

— Susijaudinęs (Delibo operoj „Lakmė" iš scenos) grįžau į grimo kambarį, — rašo prisiminimuos dainininkas, — ir staiga pasigirsta beldimasis, įeina teatro administratorius P. Adomavičius, o už jo Fiodoras Šaliapinas. „Pozvoljte požatj vam ruku. Chorošo, prekrasno!" taip ir įstrigo man šie žodžiai širdin. Paskui dainavome drauge „Borise Godunove". Šaliapinui labai patiko mano Varlamas.

Ne veltui A. Kučingis vadinamas Lietuvos bosų karaliumi. Per 45 kūrybos metus jis sukūrė 70 labai įsimintinų vaidmenų.

Apie A. Kučingį, kaip didelį menininką, gražią knygelę parašė muzikologė Ona Narbutienė (1971). Ačiū jai!

Jaunystėj A. Kučingis buvo mokytojas. Gimęs Veiveriuose (vėliau persikėlė į artimus Mauručius, motinos tėviškę), mokėsi jų garsiojoje mokytojų seminarijoje, dirbo kaimo mokyklose. Pašauktas į kariuomenę, įstojo į Karo mokyklą Kaune, kur įsigijo topografo specialybę. Jai ilgai tarnavo ir solistu būdamas.

— Ši specialybė man labai patiko, — sako jis, — dirbti sekėsi. Kartografiniai darbai teikia ir estetinio pasitenkinimo, nes gražiai išbraižytame ir atspausdintame žemėlapyje slypi nemaža menininių elementų. Tad abi iš pažiūros skirtingos specialybės mano gyvenime derinosi harmoningai.

A. Kučingio rašysena buvo labai aiški ir graži.

Apie A. Kučingį, kaip dainininką, rašyta ir kalbėta nemažai.

— A. Kučingis — ne vien talentingas dainininkas, bet ir didelės vidinės disciplinos bei kultūros žmogus, žavintis kitus savo dvasine harmonija, santūria vidine šiluma, — rašo O. Narbutienė.

Šventa teisybė. Trumpiau ir tiksliau nepasakysi. O pats dainininkas pabrėžia:

— Artistas turi būti pasitempęs labiau už kitus. Ir niekada nevalia užmiršti, kad publika, besižavinti juo scenoje, turi jį gerbti ir gyvenime. Kitaip publika netikės juo". (O. Narbutienės knygelė).

Kas A. Kučingį iš arčiau matė ir ilgiau juo gėrėjosi, visi patvirtins, jog toks „pasitempęs" jis visada buvo. Nereikia, beje, pamiršti, kad jis — karys, ilgai tarnavęs Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje ir turėjęs nežemą karininko laipsnį (majoro).

Neretas dainininkas (ir apskritai menininkas) „dainuoja visiems", kaip sako poetas epitafijoj Liudui Girai: „Ilsėkis tad! Visiems tarnaudamas pavargai".

A. Kučingis dainavo **ne visiems** ir žinojo, kam dainuoti. Tai sako faktai ir dainininko žodžiai.

1942 m. gavėnioj Kauno III gimnazija minėjo dešimtąsias Maironio mirties metines. Artima gimnazijos bičiulė, operos solistė Kardelienė, maloniai sutiko minėjime dalyvauti pati ir pasikviesti daugiau solistų. Atėjo A. Kučingis, J. Mažeika ir kiti. Gražią kalbą apie Maironį pasakė poetas St. Būdavas. Dainininkai dainavo, kas į galvą jiems atėjo: liaudies dainas, romansus ir mėgstamųjų operų arijas. Ir tik vienas Kučingis dainavo mūsų kompozitorių kūrinius Maironio žodžiais. Jis vienas tikrai minėjo Maironį.

Žvelgdami į A. Kučingio biografiją Enciklopedijoj, regime nemažą metų spragą: 1948-1957. Mažne 10 metų! Kur jie dingo? TSRS koncentracijos lageriuose... 1945 m. „nusipelnęs artistas" 1948-ais buvo suimtas, teistas ir dešimtį metų varinėtas po Sibirą, kol N. Chruščiovas, Adenauerio prispirtas, paleido vokiečius ir duris atvėrė kitiems nekaltai kenčiantiems kaliniams. A. Kučingis sėdo, nes buvo „asmenybės kulto" ir Berijos laikai, o dainuoti visiems jis nemokėjo.

Atvarytą eiliniu etapu iš Mordovijos į Kemerovo srities Olžerą (Prokopjevskio raj.) vienas jo pažįstamas sutikęs su nuostaba paklausė:

— Kaipgi čia tamsta dabar? Ar negalėjai gi dainuoti, kaip Kipras, Mažeika ir kiti dainuoja? Argi ten ne geriau?

— Kam ten (t.y. nepriklausomoj Lietuvoj) buvo gera, tam dabar neturi būti bloga čia, — ramiai atsakė A. Kučingis.

Iš Olžero 1953 m. vasarą lageris buvo perkeltas į stepę prie Omsko. Ten daugumos kalinių (Chruščiovo

įsakymu) buvo peržiūrėtos bylos ir „naujai priteista" tiek, kiek jau buvo kas atsėdėjęs. Su kitais buvo paleidžiamas ir A. Kučingis. Apie jo auksinį balsą jau buvo girdėjusi Omsko filharmonijos direktorė ir meno vadovė. Ji ėmė rūpintis, kad Kučingis liktųsi Omske ir dainuotų filharmonijoj (Kur nori, kalinys važiuoti negalėjo, turėjo eiti, kur norėjo valdžia). Bet Omsko prokuroras buvo prieš jo apsigyvenimą dideliame mieste. Tačiau energinga moteris prokurorą įveikė, ir A. Kučingis apie metus pradainavo Omsko filharmonijoj.

— Jei galiu dainuoti Omske, pagalvojau, — sakė jis, — kodėl negalėčiau Vilniuje? Ir parašiau į Vilnių Kiprui Petrauskui ir A. Sniečkui.

1956 m. rudenį grįžo A. Kučingis į Vilnių.

Vieną vakarą Operos ir baleto teatre buvo paskirtas jo debiutas. Turėjo dainuoti Mefistotelį Guno „Fauste". Tačiau publikai jau renkantis (buvo apstu jaunimo) galiūnams kažkas (sako, Kipras...) pašnibždėjo, kad Kučingio gal nevertėtų leisti... Ir žmonėms buvo pranešta, kad bus ne „Faustas", o kita opera be Kučingio. Kilo triukšmas, už kurį kaltė buvo suversta A. Kučingiui ir jam pasakyta, jog Operoj nebedainuos. Taigi be kaltės liko kaltas. Bet netrukus Kultūros ministerija persigalvojo, ir Kučingis dainavo ligi 1961 m., kol sulaukė 60 metų. Dainininkas buvo visapusiškai pajėgus ir būtų galėjęs dainuoti dar keliolika metų. Jam kenkė populiarumas. Jo dainavimas publiką kerėjo, o galiūnai ir pavyduoliai negalėjo to pakęsti — stengėsi juo nusikratyti, ypač po Dž. Verdžio operos „Sicilijos mišparai", kur jis dainavo Pročidą. Po ilgų ištrėmimo metų daktaras Pročidas grįžta į tėvynę ir reiškia savo jausmus. A. Kučingis dainavo ne Pročidą, o save patį. Ir galima įsivaizduoti publikos entuziazmą!.. Argi galėjo taip toliau trukti?

Išvarytas į pensiją, A. Kučingis skurdo materialiai, o dar labiau moraliai. Pajėgus, kūrybingas žmogus priverstas būti be pamėgtojo darbo! Kurį laiką sutiko dainuoti Kauno muzikiniame teatre. Tik čia scena buvo ne jo masto.

— Prisidursiu rublį, kitą, pavasarį su žmona nuvažiuosime maudytis jūroje, — sakė jis. Tačiau Kauno muzikiniame ištvėrė neilgai. Keliolika metų sėdėjo namie, remontavosi, taisė senstančius savo namus, triūsė darže ir sode, šlavė gatvę... Darbštus žmogus be darbo nurimti negalėjo, o ir samdyti kitą nelabai buvo iš ko.

Mirė žmona Magdulė, ir Kučingis liko vienas ir gerokai vienišas. Duktė su šeima Vilniuje, sūnus — Vilijampolėje. Apgyvendintas jo namuose vaikaitis (dukters sūnus) nelabai koks buvo globotojas.

1979 m. spalio 18 d. buvo rengiamasi švęsti A. Kučingio 80-sias metines. Kai kas siūlė tai daryti plačiai ir iškilmingai. Kiti draudė — kuo kukliau ir tyliau. Be publikos entuziazmo...

Ir štai rugsėjo 1 d. vakare grįžtantį iš spektaklio (į teatrą eidavo senuoju papratimu) netoli namų užpuolė chuliganai. Pridaužė, prispardė, sužalojo veidą, išvertė akį, išmušė dantis, sugadino klausą. Šiaip taip atgavęs sąmonę paršlitinėjo jis namo ir ligoninėj išgulėjo daugiau nei mėnesį. Kalbėjo, jog tai padaryta ne dėl pasipelnymo, o kad nebūtų jubiliejaus iškilmių... Gal ir teisybė.

Aplankytas ligoninėj guodėsi ne savo kančia ir vargu, o liūdnai linguodamas galva klausė, kas bus su Lietuva, virš kurios debesys vis tirštesni ir tamsesni.

— Yra dar ir gerų žmonių. Yra doro jaunimo, nors ir nedaug. Yra ir Viešpaties Apvaizda, — buvo atsakyta jo paguodai.

Po sužalojimo kaip reikiant nebeatsigavo. Sirginėjo, buvo nesunkiausias insulto priepuolis. Dar prieš tuos negandus pastatydino paminklą ant Magdulės kapo.

— Būdamas tėviškėje, Mauručiuos, pamačiau tebėra kluone keturkampis akmuo, ant kurio stovėjo kuliamosios maniežas. Akmuo kubo pavidalo, metrinis. Gavau žmogų, kuris sutiko nugabent jį ant kapo. Pasiskolinęs kirtiklį iškirtau skylę viršuje saulutei įstatyti, o šone skylutės lentelei pritaisyti. Saulučių porą buvo man padovanojęs kunigas Dobrovolskis Paberžėje.

A. Kučingis dainavo ne visiems ir žinojo, kam dainuoti.

Paminklas originalus, netrintas, neglūdintas, iš tėviškės kluono...

Sirgdamas aplankiusiam guodėsi kartą:

— Kai atsisėdu prie pianino, skambinu ir sau padainuoju, tada atsigaunu ir sveikesnis jaučiuos.

Žinojo Kučingis taką ir į bažnyčią. Daugsyk skambėjo sodrus jo bosas buvusioj Įgulos bažnyčioj, Kauno Katedroj Bazilikoj, Jėzuituose ir kitur. Mėgo pabendrauti su kunigais, ypač su arkivyskupijos valdytoju prelatu Juozapu Stankevičium.

— Su Stankevičium buvom susitarę — sakė jis kartą. — Jeigu aš pirmiau — jis mane palydės, o jei jis pirma — aš jam pagiedosiu. Ir aš jam pagiedojau...

Nepalydėjo Antano Kučingio nei prel. J. Stankevičius, nei kiti jo konfratrai. Buvo pašarvotas Muzikinio teatro scenoj be kryžiaus, be žvakės... (Kryžius jo namuose kabojo sienoje virš pianino). Laidojom giesmininką be giesmės. Tik jo balsą girdėjom iš plokštelės ar juostos „Kur lygūs laukai" ir kitas. O kaip būtų buvę gražu, jei Bazilikoj vargonai būtų gaudę Verdžio ar Mocarto „Requiem"...

Atgulė jis šalia žmonos po akmeniu iš tėviškės kluono senosiose Romainių kapinėse.

Palaimintas, kuris nenulenkė galvos prieš neteisybę!

Amžiną atilsį duok jam, Viešpatie, ir amžinoji šviesa jam tešviečia!

J. Prietelis

„Aušra", nr. 39

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

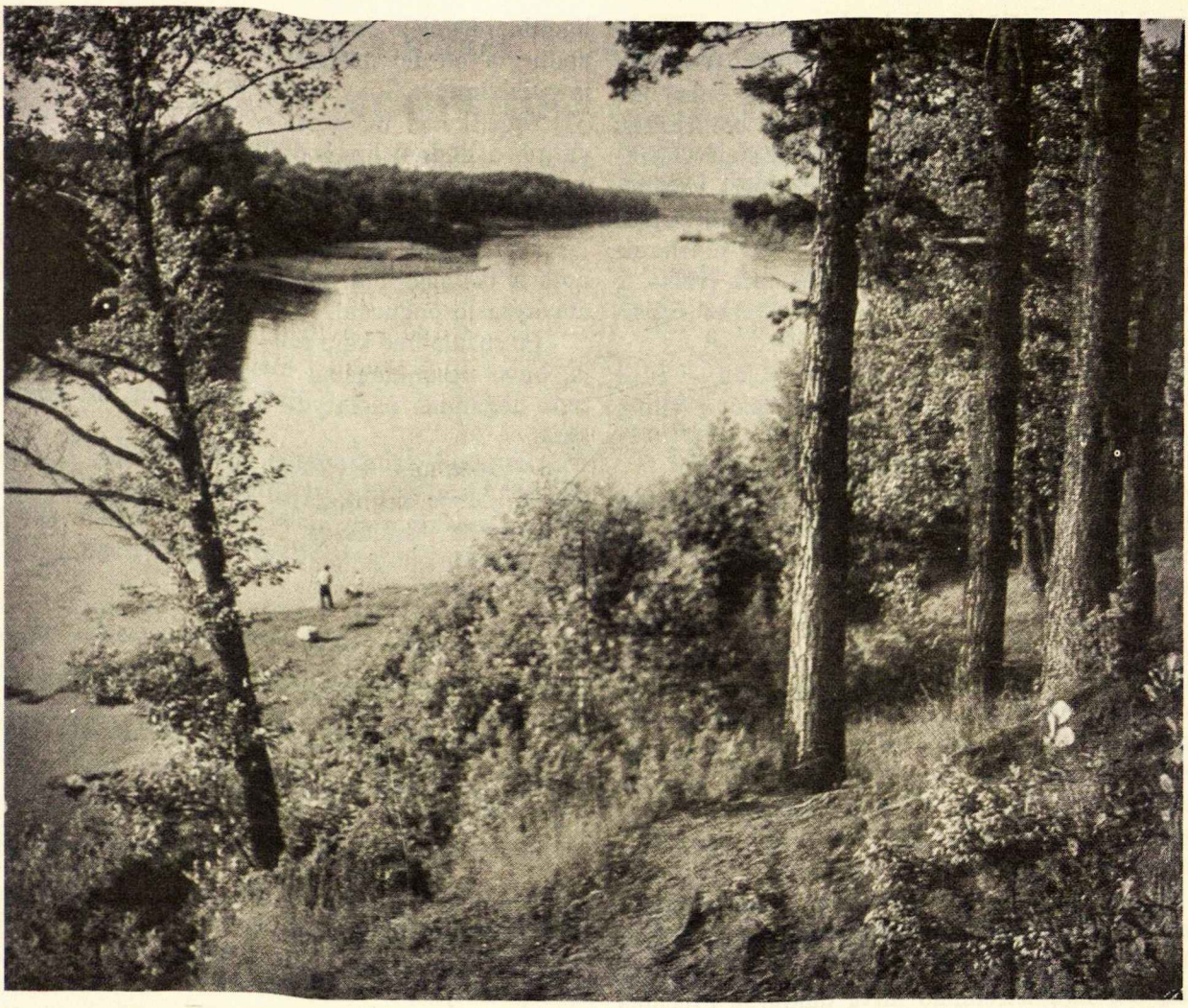

Žaliasis kaimas

Antanas Miškinis

Nėra niekur tokio miško kaip mūsiškis —
Ant pušelių kaip varpeliai skamba šiškos,

Ir paukšteliai kaip iš knygų, pasakyčiau,
Kai susėda palinguoti ant šakyčių.

Tai suulba, tai sugieda, suraliuoja,
Net palingauja girelė, ta žalioji.

Nieks nematė, negirdėjo ir nežino
Tokio balto, tokio skambančio beržyno.

Ir Sekminių mes ten, būdavo, sulaukiam,
Kai kiekvienas medeliukas auga, plaukia.

Ant takų berte priberta gelsvo smėlio,
O jau beržo, to berželio žalumėlis!

Sau palenktum šito beržo žalią šaką —
Ji be žodžių ir dainuoja tau, ir šneka.

Apie laimę, lig šiai dienai nesulauktą,
Apie dainą, džiaugsmo ašarom nuplauta.

Linksta, linksta šakytėlės pamažėle,
Kai užrauda, užkukuoja gegužėlė...

Bėga dienos — nepalaukia, nesugrįžta,
Margos paukštės vidur miško šaukia, krykščia!

Eina vasaros kaip sapnas ir praeina,
Vėl ruduo tada sustaugia savo dainą.

O kai pyksta, kai įsiunta vėjai rūstūs —
Baltų pasakų prisninga ir pripusto.

Ir privarsto į žemelę balto pūko —
Baltą pūką verpetu po pusnį suka...

Nieks nematė, negirdėjo ir nežino
Tokio balto, tokio skambančio beržyno!

Grįžta vėl rudenio mados

Grįžta vėl rudenio mados. Trumpai
spalvos įsigali, puošias kas kaip...
Naktys — tarsi praretėję miškai
su nematytom žvaigždėm. Tai laikai
kaukt traukiniams. O tamsoj, iš toli
girdisi: parneša paukščiai šalnas obelims.
Štai ir lėktuvo — lyg bitės skaudžios
tylų gaudimą jaučiu paširdžiuos...

Ir pajuntu dar —
tarytum sapne
gėlė vėlyva apkabina mane.

Marcelijus Martinaitis

Nuo rugsėjo pradžios mus pagauna visatos trauka.
Užsimerk, ir patirsi, kaip lapas, pralėkęs pro veidą,
Pabrūžuoja langinę, ir debesį kliudo per klaidą,
Ir įstringa tarp čerpių, kad jo nepasiektų ranka.

Medis išsemia dieną. Padangė balta ir akla.
Atsitolina balsas, į slūgstantį slėnį nubridęs.
Viskas renkas mane, kas suprasčiau, kaip rūmų tyla
Ir garuojančiu vandeniu džiaugės nuvargęs Atridas.

Ar įveiksi šį slenkstį? Likimas, pilaitė, skalda,
Titnaginės vargingos bažnyčios, trikampiai purvynai.
Į puvimą ir priesmėlį plūsta plati valanda,
Skrieja miestas, ir dvylika vėjų pakyla pavymui.

Ar išloši mane, ar praloši — kol kas nežinia.
Šitos dirvos nusekę, žvaigždynų tankmė išgenėta.
Aš pritraukiu nelaimę, nelyginant šiaurė magnetą,
Lyg magnetas magnetą, nelaimė pritraukia mane.

Tomas Venclova

DĖDĖ RUDENĖLIS

Krinta lapas uosio,
Krinta lapas klevo —
Dėdė rudenėlis
Žemėn atkeliavo.

Purto jis berželį,
Purto jis žilvitį,
O pro jo kepurę
Saulės nematyti.

Švilpia ir plevena
Jo sparnai pavėju,
Bet iš ten gėrybių,
Ai, kiek išbyrėjo!..

Ėjom per miškelį, —
Dzibu dzibu dzibu —
Pilnos pintinėlės,
Pilnos pilnos grybų.

Vytė Nemunėlis

LIETUVIO TURTAS — GIMTOJI KALBA

Birutė Tamulynaitė

VEIKSMAŽODŽIAI „DARYTI" IR „DĖTI"

Lietuvių kalba yra turtinga veiksmažodiniais sinonimais, bet kalbėdami nevisada prisimename jais pasinaudoti. Galima palyginti du anglų kalbos veiksmažodžius „wear" ir „wash" (kurie vartojami beveik visais atvejais) su lietuviškais atitikmenimis, kurių turime aštuoniolika išreikšti tuos du veiksmus ir išryškinti tų veiksmų unikalius atspalvius. Pavyzdžiui, „wear" lietuviškai gali būti išreikštas šiais sinonimais:

1. dėvėti — (drabužius, avalynę ir kt.).
2. nešioti — (batus, suknelę, kepurę ir kt.).
3. avėti — (avalynę) visa tai, kas ant kojų apaunama.
4. vilkėti — (paltu) būti užsivilkusiam kuo.
5. mūvėti — (kelnes, pirštines, batus) visa tai, kas galima užsimauti.
6. ryšėti — (skarele) visa tai, kas galima užsirišti.
7. juosėti — (diržu) visa tai, kas galima apsijuosti.
8. segėti — sijonu) visa tai, kas galima apsisegti.
9. gobėti — (skara) visa tai, kas apdengia.

Veiksmažodį „wash" galima išreikšti sekančiais lietuviškais sinonimais:

1. plauti — valyti vandeniu
2. mazgoti — paviršių plauti
3. prausti — veidą, rankas
4. trinkti — galvą, plaukus
5. skalbti — drabužius, baltinius
6. maudyti — vaiką
7. (šlėkti — puodus)
8. velėti — su kultuve (velėtuve) daužyti plaunant
9. žlugti — mirkyti baltinius

Čia pateiksiu pavyzdžių, kuriuose du veiksmažodžiai, „daryti" ir „dėti", yra netaisyklingai arba bereikalingai vartojami. Ypač žodis „daryti" lietuvių kalboje yra per dažnai naudojamas tokiuose posakiuose, kur galima jo visai nevartoti arba galima, užuot pažodinio iš anglų kalbos vertimo, pavartoti lietuvišką atitikmenį. Šiais pavyzdžiais noriu priminti, kad lietuvių kalboje yra daug tikslesnių veiksmažodžių, kuriais galima aiškiau išreikšti mintį negu su žodžiais „daryti" ir „dėti". Be to, tie sinonimai padaro lietuviškesnius išsireiškimus, negu pažodiniai iš anglų kalbos posakių vertimai su žodžiais „daryti" ir „dėti". Taigi, kur tik galima, nepamirškime praturtinti savo posakius su įvairesniais veiksmažodiniais sinonimais ir pašalinkime anglų kalbos įtaką lietuvių kalbai.

DARYTI

Šis žodis reiškia atlikti kokį darbą (nors dažniausiai tik dalykai yra daromi, o daiktai yra dirbami). *Kalbos praktikos patarimuose* yra patariama: „Geriau yra nevartoti žodį „daryti" su abstrakčios reikšmės veiksmažodiniais daiktavardžiais, kai junginys gali būti pakeičiamas konkrečiais veiksmažodžiais, pvz. daryti pervežimus = pervežti, daro aplenkimą — = aplenkia. Galima vartoti žodį „daryti" su konkretesniais veiksmažodiniais daiktavardžiais, kai junginys turi naują prasmės ar stilistinį atspalvį, pvz. daryti bandymą užuot bandyti, daryti patikrinimą užuot tikrinti, daryti pranešimą užuot pranešti. (psl. 56-57).

Dešinėje pusėje parašau sinonimų pavyzdžius, kurie tiksliau išreiškia tų posakių reikšmę, negu kairėje su žodžiu „daryti" (ir vėliau „dėti"):

1. *daro* pamokas — ruošia
2. *daro* pietus — verda, ruošia, gamina, taiso
3. *daro* pyragą — kepa
4. *padarė* puoduką kavos — išsivirė
5. *daro* uždavinį — sprendžia
6. močiutė man *daro* megztinį — mezga
7. močiutė man *daro* suknelę — siuva
8. Jis dabar *daro* tokį darbelį. — atlieka
9. Fabrike *padarė* daug mašinų. — pagamino
10. Vaikas *daro* pilį iš smėlio. — stato
11. Ji *daro* klaidą. — klysta
12. Jau *darosi* vėlu. — jau (vra) vėlu
13. Vaikai pradėjo triukšmą *daryti*. — triukšmauti
14. doktoratą *daryti* — siekti, apginti, ruošti

15. Kiti negalėtų *daryt* tokio darbo. — dirbti
16. Jie *padaro* daug pinigų. — uždirba
17. *padarė* man nuotraukas — išryškino
18. *daro* šokius — rengia, ruošia
19. man čia nėra ką *daryti* — veikti
20. daug mylių *padarei* — nuvažiavai
21. *padarėme* dar vieną kelionę kartu — keliavome
22. *daro* operaciją — operuoja
23 *padariau* sprendimą — apsisprendžiau, nusprendžiau
24. *padarė* ne tą posūkį — nepasuko
25. *padarė* pirmą žingsnį — nužengė
26. *pasidarė* balta (raudona) — išbalo, išblyško; paraudo
27. *padarė* gerą darbelį — atliko
28. *padarė* skylę — išgręžė, išpjovė, išmušė, pradūrė
29. piešinius *darau* — piešiu
30. *daryti* demonstracijas — ruošti, demonstruoti
31. *padarys* man „appointment" — susitarėm susitikti
32. *padariau* filmą — filmavau

DĖTI

1. *dėti* parašą — pasirašyti
2. *dėti* viltis — tikėtis, viltis
3. *padėk* čia kablelį — parašyk
4. *dėti* vieną ant kito — krauti
5. *dėti* paveikslą ant sienos — pakabinti
6. *įdėjo* vandens į puodą — įpylė
7. plaukai *sudėti* į kasą — supinti
8. gal ten ir kitą žodį
įdėti ir tėveliai supras — pasakyti (įterpti)
9. *įdėjome* daug darbo — daug dirbome
10. *įdėjome* daug laiko — daug laiko paskyrėme
11. *įdėjome* daug pastangų — stengėmės
12. *uždėk* užuolaidas — pakabink
13. *padėk* ir mano vardą ant to sąrašo — įrašyk ir mano vardą į tą sąrašą; užrašyk
14. *užsidėjo* kojines — užsimovė
15. *dedasi* suknelę — velkasi
16. *deduosi* gintarinę sagę — seguosi
17. *nesidėk* to diržo — nesijuosk tuo diržu
18. *padės* jį į kalėjimą — uždarys, įkalins.

O kas tėvynėje?

Kauno J. Naujalio meno mokyklos mokytojai ir mokiniai balandžio 11 d. specialiu koncertu paminėjo 115-tąsias jo gimimo metines. Minėjime dalyvavo J. Naujalio mokinys — konservatorijos prof. K. Kaveckas, docentas J. Nabažas, muzikologė O. Narbutienė ir velionies vaikaitė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja R. Laurinaitienė.

Smuikininkas Raimundas Katilius koncertavo Tuniso miesto teatre. Su simfoniniu šio miesto orkestru, R. Katilius atliko J. Haydno „Pirmąjį koncertą", lietuvio V. Barkauskio kompoziciją „Partita".

Prof. dr. Steponas Jankauskas, zoologas hidrobiologas mirė Vilniuje balandžio 3 d., sulaukęs 86 metų amžiaus. Kauno universitetą baigė 1934 m., hidrobiologijos studijas gilino 1937-38 m. Čekoslovakijoje ir ten gavo daktaro laipsnį. Nuo 1941 m. dirbo docentu Vilniaus universiteto zoologijos katedroje.

Koncertinis Lietuvos gyvenimas vasaros mėnesiams persikėlė į Palangos, Nidos, Juodkrantės, Šventosios, Druskininkų, Birštono kurortus. Du mėnesius truksiančiai koncertinei vasarai Palangoje yra skirti penki pagrindiniai renginiai. Birželio 19 d. čia pradėtas B. Dvariono muzikos vakarų ciklas, susietas su šio kompozitoriaus 80-tosiomis gimimo metinėmis. Ciklo atlikėjai — Vilniaus B. Dvariono muzikos mokyklos orkestras, šių metų jaunųjų pianistų konkurso laureatai, Vilniaus filharmonijos sopranas R. Maciūtė, pianistė A. Dvarionaitė, smuikininkas J. Dvarionas. Liepos 6 d. koncertus Palangoje pradėjo simfoninis Vilniaus filharmonijos orkestras, į jų programas įtraukęs W. A. Mozarto, L. Beethoveno, J. Brahmso, P. Čaikovskio, S. Rachmaninovo, G. Sviridovo, J. Karnavičiaus, C. Orffo bei kitų kompozitorių kūrinius. Liepos 26—rugpjūčio 6 d.d. tradicinį „Nakties serenadų" ciklą gintaro muziejaus terasoje surengė kamerinis Lietuvos orkestras. Du literatūros vakarų ciklai liepos ir rugpjūčio mėnesiais įvyko prie Birutės kalno. Vasaros koncertų sezonas Palangoje bus užbaigtas tryliktuoju estradinės muzikos festivaliu „Baltijos jaunystė — 84". Kuršių nerijos muziejus Nidoje susilaukė naujų vargonų, kurie yra pagaminti pagal muzikologo R. Gučo ir architekto J. Zibolio projektą, turi 24 registrus, du manualus, pedalinę klaviatūrą, visus metalo bei medžio vamzdžius. Naujuosius vargonus specialiu koncertu išbandė vargonininkai B. Vasiliauskas, G. Kviklys ir V. Prekerytė. Koncertus poilsiautojams Nidoje rengia Vilniaus filharmonija. Sekmadieniais jie taipgi rengiami Juodkrantės miniatiūrų muziejuje. Druskininkuose, M. K. Čiurlionio muziejiniame namelyje, jau devyniolikti metai vyksta fortepijono muzikos koncertai. Šią vasarą jame atliekami paties M. K. Čiurlionio, sukaktimis minimų kompozitorių B. Dvariono ir S. Vaniūno kūriniai.

V. Kst. „T.Ž."

Paskaita apie šv. Kazimierą Vokietijos ateitininkų šventėje. Iš kairės: A. Grinienė, dr. I. Norkaitis ir paskaitininkas Vincas Bartusevičius.

KAZIMIERINIAI METAI

Liepos 20 d. Lietuvių informacijos centro New Yorke anglų kalba parašyti žiniaraščiai pranešė apie dabartinėje Lietuvoje įvykusius šv. Kazimiero metų iškilmių varžymus:

Garsiakalbiai buvo nusukti kovo mėn. 3 d. iškilmėse Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje Vilniuje, kur šv. Kazimiero palaikai yra palaidoti. Lietuviai ir lenkai susigrūdo kartu toje bažnyčioje, o lauke stovintys negalėjo girdėti pamokslų. Kunigai buvo draudžiami išklausyti išpažinčių. Milicija stovėjo sargyboje prie ateizmo muziejaus, buvusios Šv. Kazimiero bažnyčios.

Lietuvos Bažnyčios teigimu, Popiežiaus Jono Pauliaus II telegrama buvo tyčia pavėluotai vyskupams įteikta ir nebuvo skaitoma per iškilmes sekančią dieną.

Kovo mėn. 3 d. buvo mokslo diena. Sekm. kovo mėn. 4 d. mokyklinio ir gimnazijos amžiaus tikintis jaunimas Vilniuje žadėjo lankyti maldų vigiliją prie šv. Kazimiero kapo. Tą dieną mokyklų vyriausybė suorganizavo užsiėmimus mokyklose, kuriuose mokiniai privalėjo dalyvauti. Vis dėlto įvyko dviejų valandų minėjimas, kuriame jaunimas giedojo himnus, deklamavo eilėraščius ir pan. Per visą tą laiką slaptoji policija stebėjo ir sekė visus.

Garliavoje šv. Kazimiero statula buvo pareigūnų išvežta iš bažnyčios kiemo. Žilinių kaime kovo mėn. 4 d. per pagrindines šv. Mišias visi mokiniai privalėjo būti sporto žaidynėse.

Lietuvos katalikai šv. Tėvui nusiuntė padėką, kad jis prisiminė Lietuvos šventąjį kovo mėn. iškilmėse Romoje. Šis laiškas pasirodė balandžio mėn. Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronikoje. Lietuvos katalikai rašė, kad Lietuvos katalikizmas pradėjo savo septintą amžių. Lietuvos katalikai yra pasiryžę globoti šv. Kazimiero dvasinį testamentą ir atiduos viską, kad galėtų plėsti Kristuas šviesą savo tėvynėje ir visame pasaulyje.

R.K.

Vokietijos Ateitininkų šventė

Šeštadienio rytą, balandžio 7 d., Vasario 16 gimnazijos ateitininkai išvažiavo į Bad Woerishofeną, Bavarijoje, dalyvauti Vokietijos ateitininkų suvažiavime. Važiavo 11 mokinių, vadovaujami mokyt. Marytės Šmitienės. Kartu vyko gimnazijos direktorius A. Šmitas ir mokyt. D. Markelytė.

Atvykę į Bad Woerishofeną, buvome priimti kun. A. Bungos, kuris yra Šv. Ulricho parapijos klebonas. Prieš suvažiavimui prasidedant, buvo progos apvaikštinėti gražųjį miestelį, kuris, kaip vardas mini, yra kurortas.

Po pietų, kuriuose jau buvo susirinkę apie 40 ateitininkų, sekė dr. Kęstučio Girniaus, atvykusio iš Muencheno, paskaita apie Katalikų Bažnyčios požiūrį į atominį apsiginklavimą. Dr. Girnius paminėjo praeitų metų Popiežiaus išleistą encikliką, kurioje šis klausimas yra nagrinėjamas. Paskaitos pagrindinis punktas buvo toks: Bažnyčia, kuri laiko žmogžudystę kaip mirtiną nuodėmę, nepripažįsta atominių ginklų statybos, nes šių ginklų naudojimas pasibaigia pasaulinio masto žudymu. Paskaitininko visi klausėsi su dideliu susidomėjimu. Vėliau vyko diskusijos. Ši aktuali tema kėlė daug svarbių klausimų, pvz. — kas atsitiktų, jeigu JAV-bės atitrauktų savo ginklus? Ar nebūtų tada didesnis pavojus, kad Sovietų Sąjunga išnaudotų tą savo naudai ir komunistinė, ateistinė filosofija plistų per pasaulį?

Po vakarienės vyskupas dr. A. Deksnys laikė šv. Mišias erdvioje Šv. Ulricho bažnyčioje. Mišių metu keturi kandidatai davė įžodį: Laima Sruoginytė, Markus Lipas, Virginijus Jocys ir Darius Sužiedėlis. Dr. J. Norkaitis įžodininkam užrišo juosteles ir V. Natkevičius įteikė ateitininkų ženkliukus. Vysk. Deksnys pasveikino naujus ateitininkus, ir visi sugiedojo ateitininkų himną. Klebonijoje buvo tęsiama šios šventės programa. Įžodį davusius moksleivius sveikino Vokietijos ateitininkų valdybos pirm. M. Šmitienė, prel. L. Tulaba iš Romos, V. Natkevičius ir Studentų Ateitininkų Sąjungos pirmininkas Arūnas Pemkus iš JAV-bių. Vincas Bartusevičius iš Wittlicho papasakojo apie šv. Kazimierą — kokiose sąlygose jis užaugo, kas jo tėvai ir protėviai buvo,

Įžodį davusieji moksleiviai su vyskupu ir kuopos globėja. Iš kairės: V. Jočys, L. Sruoginytė, vysk. A. Deksnys, M. Šmitienė, M. Lipas ir D. Sužiedėlis.

Paskaitininkas dr. Kęstutis Girnius Vokietijos ateitininkų šventėje.

kas jį domino, kaip jis gyveno. Toliau paskaitininkas kalbėjo, kaip mes, gyvendami moderniame pasaulyje, žiūrime į šį šventąjį. Jis kėlė klausimą, ar šių laikų jaunimas, pripratęs prie visokių patogumų, užaugęs pilnoj laisvėj, lengvai priima šv. Kazimierą kaip pavyzdį? Buvo puikiai paruošta mokslinė paskaita.

Moksleivių chorelis padainavo keletą dainų. Mokiniai skaitė ir suvaidino ištraukas iš Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos. Laima Sruoginytė, Erina Seidlerytė ir Robertas Baltutis suvaidino Kosto Ostrausko trumpą vaidinimą „Lozorius". Mokytoja Daiva Markelytė padeklamavo Mykolaičio-Putino eilėraštį „Eglė ir Žilvinas". Orkestrėlis — Marytė Balaišytė akordeonu, Markus Lipas gitara ir Darius Sužiedėlis fleita užbaigė programą, pralinksmindami klausytojus tautinių šokių pyne. Nors jau buvo vėlus vakaras daugelis dar neskubėjo miegoti, o kartu susėdę ilgai dainavo. Sekmadienį kun. Bunga ir vyskupas Deksnys suruošė šv. Kazimiero minėjimą Šv. Ulricho parapijiečiams. Ateitininkai irgi dalyvavo šiame minėjime. Šv. Mišias aukojo vokiečių vyskupas J. Stimpfle. Jam asistavo visa eilė lietuvių ir vokiečių kunigų. Pamokslą vokiškai pasakė vysk. A. Deksnys. Parapijos choras giedojo lietuviškas giesmes. Minėjimas baigėsi parapijos salėje gražiu banketu. Išvažiavom iš Bad Woerishofeno laimingi, patenkinti savaitgaliu, paskaitomis, gražiu mūsų priėmimu.

Daiva Markelytė

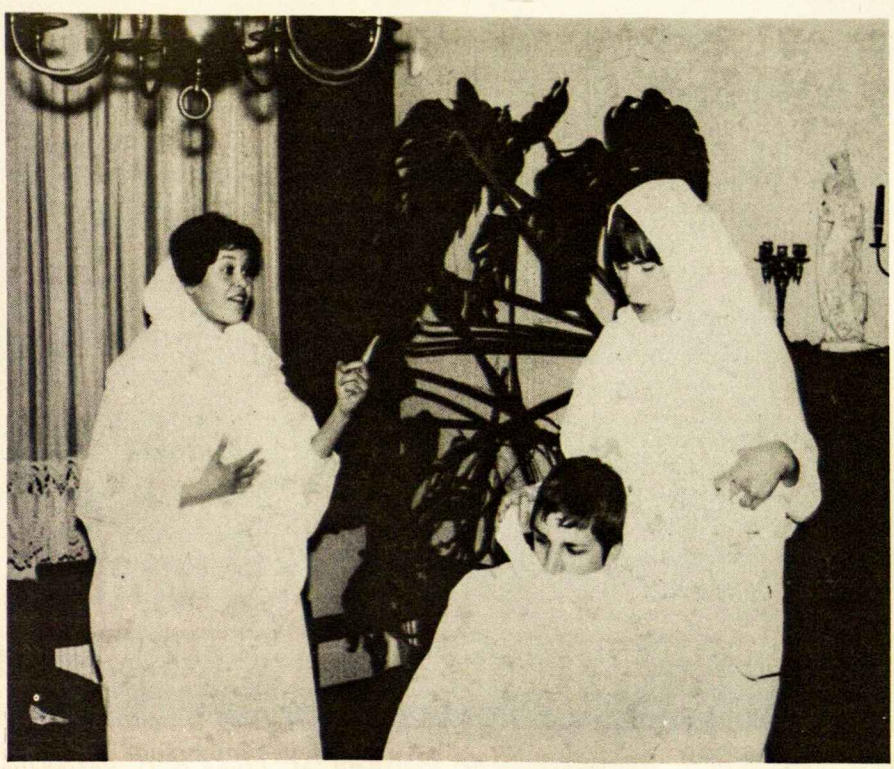

Vasario 16 gimnazijos moksleiviai vaidina K. Ostrausko parašytą vaidinimą „Lozorius".

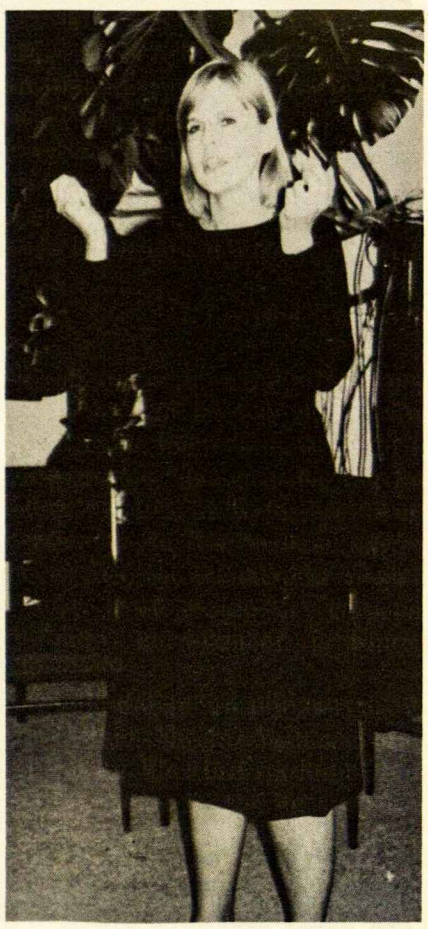

Mokytoja Daiva Markelytė deklamuoja Mykolaičio-Putino eilėraštį „Eglė ir Žilvinas".

Gegužės 5 d. Jaunimo centre Chicagoje įvyko Jaunųjų ateitininkų stovyklos vadovų kursai, kuriuose dalyvavo (iš kairės į dešinę): Aras Žlioba, Stasys Rudys, dr. Marytė Gaižutienė, Ramunė Račkauskienė, Audrė Budrytė, Aušra Jasaitytė, Gytis Liulevičius, Audrius Polikaitis, Vėjas Liulevičius, Laima Šalčiuvienė, Rasa Šulaitytė, Eglė ir Jūra Liutkutės, Marius Katilius-Boydstun.

Los Angeles Ateitininkų šeimos šventė

Ant kalendoriaus buvo užrašyta — Šeimos šventė! Taigi, nors ir sunku buvo keltis visą valandą anksčiau, kovo 29 d. visi Los Angeles ateitininkai važiavo į šv. Kazimiero parapiją. Po šv. Mišių, dalyvaujant visai kolonijos ateitininkų šeimai, Vylius Leškys, Aidas Palubinskas ir Erikas Petraitis davė priesaiką. Sveikiname naujus kun. Stasio Ylos moksleivių kuopos narius! Garbė dvasios vadui kun. Olšauskui, kuopos globėjai Marytei Sandanavičiūtei-Newsom ir kuopos valdybos vicepirmininkei Gailei Radvenytei, kurie padėjo kandidatams pasiruošti ir juos egzaminavo. Po priesaikos buvo sugiedota Ateitininkų himnas ir padaryta bendra nuotrauka.

Salėje daugybė stalų, papuoštų ramunėlėmis, laukė svečių. Programos vedėja Živilė Tomkutė paprašė dvasios vadą kun. Olšauską pradėti šventę malda. Atsistojimu pagerbus mirusius L. A. ateitininkus, sekė vaišės. Programoje šiais metais dominavo moksleiviai! Trys pakeltieji moksleiviai skaitė savo referatus ir tarė padėkos žodį.

Moksleivių kuopos nariai paskaitė ištrauką iš Algirdo Landsbergio dramatinės poemos „Vėjas gluosniuose". Ištrauka vadinasi **Šv. Kazimiero ir Angelo vizitas žemėje.** Buvo labai įdomu, kai Tauras Radvenis, šv. Kazimiero vaidmenyje, lydimas Angelo, kurio rolę atliko Aidas Palubinskas, nusileido iš dangaus padėti lietuviams kare su rusais. Veiksmas vyko 16-tame amžiuje Lietuvoje. Jie kalbėjosi tarp savęs ir su plikbajoriu Vyšniausku (Tadas Vizgirda), su žemdirbiu Jasaičiu (Dalytė Navickaitė) ir su didiku Kurevičium (Milda Palubinskaitė). Pasikalbėjęs su jais, šv. Kazimieras meldėsi už juos, sužinojęs iš Angelo, kad jie ryt žus mūšyje, nes jų gyvenimas nebuvo labai pavyzdingas.

Šventės prelegentė studentė Ginta Palubinskaitė, kuri yra PLJB valdybos narė, mus rimtai ir net graudžiai nuteikė, kalbėdama apie į užsienį išbėgusiųjų pareigą skelbti tautos brolių kančias. Ji ragino rašyti laiškus politiniams kaliniams; taip pat, buvo dalinami Sibiro kaliniams užadresuoti vokai. Daugelis svečių parašė trumpus paguodos žodžius.

Šventė buvo baigta, sugiedant Lietuvos himną.

Živilė Tomkutė
L.A. kun. Stasio Ylos kuopa

Toronto ateitininkai

Toronto ateitininkų metinė šventė buvo surengta gegužės 26-27 d.d. Prisikėlimo par. patalpose. Šeštadienį studentams ir moksleiviams kalbėjo kun. dr. F. Jucevičius. Po to buvo iškyla į gamtą. Jaunučiai susirinko atskirai, parke pažaidė ir pasivaišino.

Į vakaronę atsilankė pilnutėlė salė žmonių. Jie gėrėjosi Vaidos Jay ir Ramūnės Jonaitienės poezijos pyne, kuri išreiškė gyvenimo baltus ir juodus momentus. Jos atitinkamai apsirengė. Pritaikyti balso tonai sukūrė dramatinį efektą. Moksleiviai pasirodė su trumpa humoristine parodija apie kandidatų egzaminavimą. Muzikinę dalį atliko visiems patikusi trijulė — V. Vaičiūnas, R. Valaitienė ir R. Underys.

Sekmadienį įžodį atliko jaunučiai: D. Dobilaitė, A. Karkaitė, V. Karkaitė, R. Matušaitytė, J. Pranaitytė, V. Underytė; moksleiviai: R. Čuplinskas, T. Freimanas; studentai: B. Abromaitytė, J. Ažubalis, D. Čepaitė, Z. Prakapaitė, V. Slivinskaitė, L. Vaitonytė. Po Mišių agapėje koordinatorė dr. O. Gustainienė tarė trumpą žodį. Visus pasveikino svečiai iš Hamiltono ir Montrealio. Studentų c. valdyba raštu visus pasveikino. Jaunučių globėjos G. Čepaitytė ir N. Slivinskaitė, buvo apdovanotos dovanėlėm. Sveikinimo žodį tarė ir moksleivių pirm. D. Čuplinskas. Sugiedojus ateitininkų himną, šių metų šventė ir kartu veiklos metai baigti. Visi skaniai pasivaišino suneštomis vaišėmis.

Šventės proga moksleiviai išleido savo laikraštėlį „Pirmyn, jaunime". Jį redagavo V. Čuplinskas.

Padėka visiems prie šventės prisidėjusiems — paskaitininkams, egzaminatoriams, programos atlikėjams ir uoliems darbininkams.

L. U.

Naujai įšventinto **kunigo Kazimiero Kaknevičiaus** primicijos metu birželio 24 d. Toronte dalyvavo apie 500 tautiečių. Po Mišių Anapilio salėje buvo surengtos vaišės, organizuojamos par. tarybos pirm. J. Andrulio. Sveikintojų buvo iš ateitininkų: KLK Centro pirm. V. Bireta, „Ateities" redaktorė S. Petersonienė, kuri kalbėjo giminių vardu. J. Žadeikis iš Chicagos — sveikino užventiškių vardu.

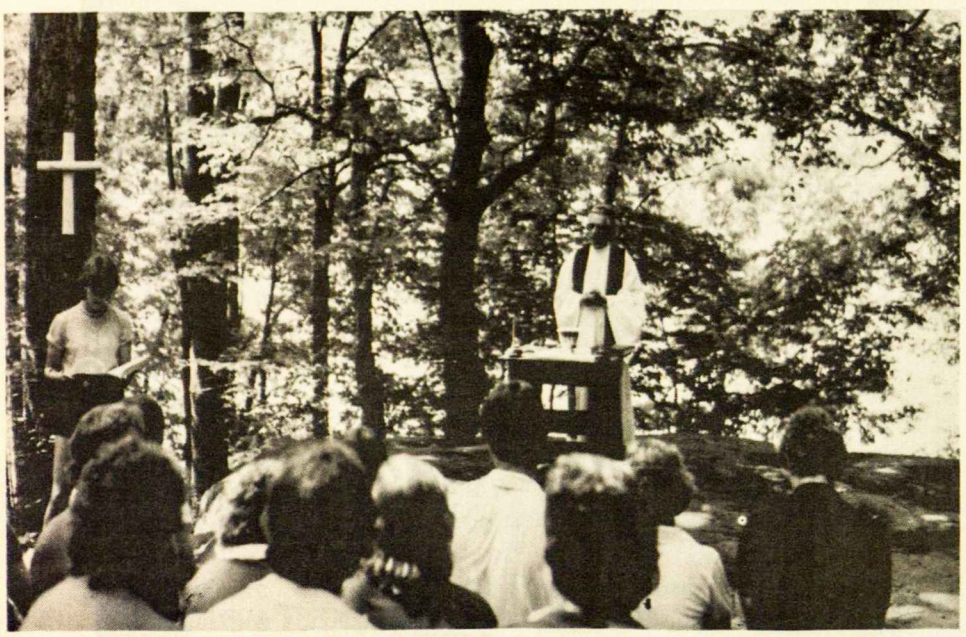

Mišios Tippecanoe SAS stovykloje — prie altoriaus kun. dr. V. Cukuras, skaitytoja — Nida Pemkutė.

Studentų ateitininkų stovykla — dainuojanti jaunystė

Visi visur sako, kad studentavimo metai yra patys smagiausi, bet patys darbščiausi. Širdis kupina vilčių, entuziazmo, užsidegimo, susidomėjimo, ir tiesiog per viršų liejasi nuotaikinga energija. Visa tai patvirtino studentų ateitininkų stovykla, kuri vyko liepos 2-8 dienomis Camp Tippecanoe stovyklavietėje, Ohio. Stovyklą suruošė SAS Centro valdyba.

Susirinkome iš visur — liepos 2 d.

Pasakiška stovyklos gamta tuoj nubraukė nuo akių nuovargį po tautinių šokių šventės susirinkusiems stovyklautojams. Suvažiavom pirmadienį vakarienės metui, o kai pasisotinom, žaidėm susipažinimo žaidimus, kuriuos pravedė CV narė Kristina Lukaitė. Nors mūsų negausus būrys, suvažiavom iš visur: iš Bostono, New Yorko, Marylando, Tennessee, Floridos, Brazilijos, Toronto, Windsoro, Detroito, Wisconsino, ir Chicagos apylinkių.

Diena su dvasios vadu kun. V. Cukuru, pavakarė su poetu K. Bradūnu. Liepos 3.

— Kelti, kelti — kas rytą mus žadino 7 v.r. stovyklos komendantas ir SAS-CV pirmininkas Arūnas Pemkus. Kartais atrodė, kad mažai miego, bet dienos buvo perpildytos užsiėmimais ir nuotykiais. Po pusryčių kas rytą susitiko trys būreliai: maldos pasiruošimui su kunigu Cukuru, vakaro programos pravedimui ir tvarkai su Paulium Gudeliu ir lietuviško žodyno lavinimo būrelis su Darium Kudžma, kuris kasdien plakatais pateikė naujus žodžius.

Antradienio rytą pirmą paskaitą skaitė stovyklos kapelionas ir Ateitininkų vadas kun. dr. V. Cukuras tema: „Trancendencija". Jis aiškino, kad vidinis skausmas ir il-

gesys yra suvaldomi, kai žmogus pagaliau supranta, kad viskas laiku praeina, kad negalima pasiduoti menkavertiškumo pagundai, kad kančiai (kentėjimui) dažniausia būna koks tikslas.

Vakarop paskaitą skaitė poetas Kazys Bradūnas tema: „Šventas Kazimieras ir kazimierinė opera — ‚Dux Magnus' ". Jis mus supažindino su Toronte statoma opera ne vien žodžiais, bet taip pat skaidrėmis ir juostelėn įrašytomis keliomis arijomis.

Šalia to, dieną papildėm šv. Mišiomis, sportu, maudymasi, jodinėjimu arkliais gražioje gamtoje, irklavimu valtelėmis. Pasiruošę vakaro programai, visi prie laužo kūrybingai pasirodė savo vaidybiniais sugebėjimais ir prisidainavo daug, daug dainų dainelių.

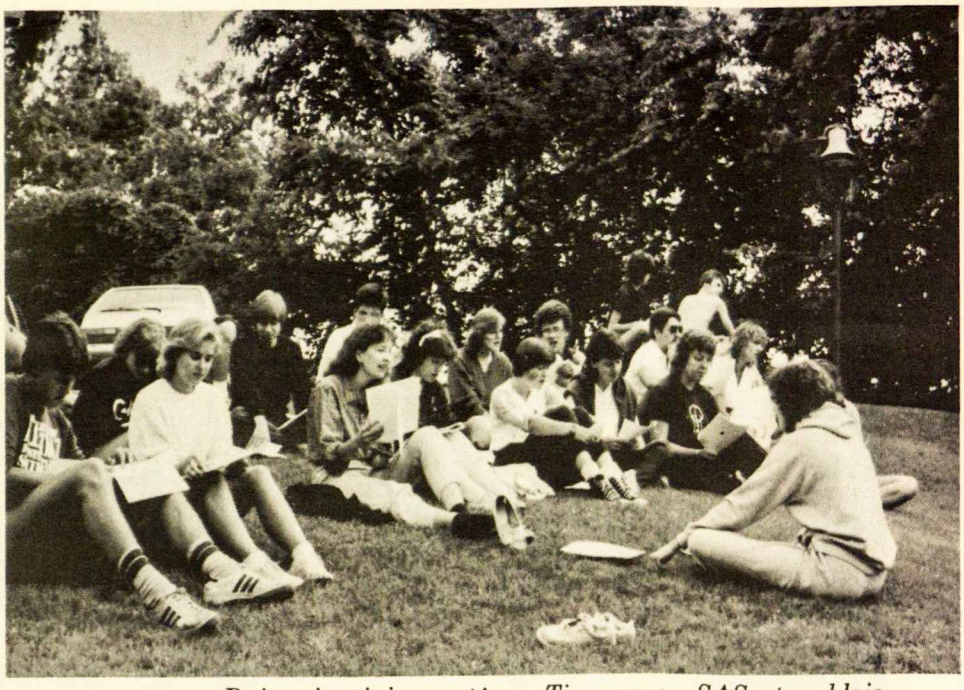

Dainuojanti jaunystė — Tippecanoe SAS stovykloje

Fuksų diena — liepos 4 d.

Trečiadienį iš ryto kunigas Cukuras pravedė pasikalbėjimą jaunimo temomis. Stovyklą aplankė ir visus sveikino Ateitininkų federacijos vadas dr. Kazys Pemkus. Liaudies dainų mokė Gaja Pemkutė ir Dalia Polikaitytė. Susikaupimo valandėlę pravedė kun. Cukuro vadovaujamas maldos būrelis.

Ši diena, JAV nepriklausomybės šventė, buvo paskirta ir pirmakarčiams stovyklautojams užsitarnauti nepriklausomybę, tai yra, mes šventėme fuksų dieną. Nors dienos metu mus užklupo lietus, bet tai nuotaikos nepakirto. Buožgalviai (fuksai) rungtyniavo vienas prieš kitą (o jų buvo dvylika), ir su malonumu tarnavo savo karalaičiams, jiems vainikus pynė, šoko, net yrė valteles ežere, maitino savo karalaičius vynuogėmis. Po maudymosi dr. Kazys Ėringis mums pasakojo apie fuksų dienas Lietuvos universitetuose. Vakare, kai visi fuksai pasirodė savo talentais, vyriausias karalius Darius Ivaška ir karalienė Rasa Veselkaitė pakėlė buožgalvius į kunigaikščius, apdovanodami juos diplomais, šviesos žiburiu, saujele žemės — jų karalystės akmenėliu — pilimi.

Politikos diena — liepos 5 d.

Ketvirtadienio rytą susirinkome panagrinėti politinį skaitinį, būtent artimiau susipažinti ir atidžiau skaityti tarp eilučių komunistų perrašytą mūsų tautos istoriją. Šitom diskusijom mus lydėjo Arūnas Pemkus, dr. Kazys Ėringis ir kun. dr. Cukuras. Po to net ir šventomis Mišiomis nenubaidėm vėl mus užklupusio lietingo oro.

Po pietų klausėmės dr. Kazio Ėringio paskaitos tema **„Pavergimo plotmės Lietuvoje ir išeivijos ateitininkų studentijos politinė orientacija".**

Vakarop pragiedrėjo oras. Gajos Pemkutės ir Dalios Polikaitytės parinktos stotys gamtoj susitelkimo vakarui skatino ramią, susikaupimo nuotaiką. Mus lydėjo tylūs muzikos garsai, skaitiniai, ramus medžių ošimas ir bangų ritimasis į krantą, žvakelių šviesa. Tema: **„Ar išdrįsiu nešti Tavo žiburį, kai aplink supa nakties tamsuma".**

Svečias ir draugas iš Baltųjų Rūmų — liepos 6 d.

Penktadienį mus vėl erzino lietus. Pasitaikiusią sausesnę valandą iškylavom gamtoje su YMCA stovyklos palydove, kuri mums paaiškino ir supažindino su įvairiais augalais (dabar visi be jokios abejonės atpažįstame poison ivy!), net aprodė bebrų apgraužtus medžius ir jų pastatytas užtvankas. Keli mūsų stovyklautojai tik šiaip sau iškylaudami laisvalaikio metu pasakojo, kad matė stirnas, lapes, bebrus, daug gražių laukinių gėlių ir nepaprastai daug skanių gervuogių.

Po pietų paskaitą skaitė iš Baltųjų Rūmų atvykęs Linas Kojelis. Jis kalbėjo apie savo darbą visoje mūsų valdžios sferoje ir patarė, kaip ieškotis lietuviams reikalingų postų politikoje.

Daugiau dainų mokėmės ir tautinius šokius šokome bei sportavom. Dėl lietaus pramatyti nakties žaidimai ir laužas buvo atšaukti, bet Kristina Lukaitė tuoj sugalvojo ir paruošė smagių žaidimų kambaryje, tai taip ir pajuokavom ir prisijuokėm. Šokiais baigdami vakarą tikrai ištrypėm ir nugalėjom lietų, nes iki kito ryto jis pasidavė ir grąžino mums saulutę.

Diskusijos, dr. Ėringis, dr. J. Narutienė ir... šokiai — liepos 7 d.

Šeštadienio rytą Linas Kojelis sustatė debatą paskirstydamas

Linksmai nusiteikę stovyklautojai studentų ateitininkų vasaros stovykloje Tippecanoe, Ohio.

pusę stovyklos, kad užstotų visas esančias lietuviškas organizacijas, o antrą pusę, kad atstovautų daugiau revoliucinei idėjai, kad reikėtų dabartines organizacijas reformuoti, jungti ir panašiai. Visi karštai prisidėjome prie diskusijų. Iškilo daug įdomių pasisakymų iš abiejų pusių. Supratome, kad reikia ieškoti derinio ar pusiausvyros abiejų pusių, būtent nebijot vis daugiau siekti, bet nepamiršti mūsų veiklos pagrindų, ant kurių stovime.

Dr. Ėringis aptarė ok. Lietuvoj spausdintą knygą „Atgimę paminklai", pabrėždamas klaidas knygoje, kurios iš šalies žiūrint gal yra mažos ar nesąmoningos, bet vis vien yra skaudžios žaizdos mūsų tėvynei.

Po pietų kartu su maudymasi, irklavimu ir sportu buvo dar progos pasimokyti lankais strėles laidyti (archery).

Susirinkome pasiklausyti dr. Jolitos Kisieliūtės-Narutienės paskaitos „Ateitininko užsiangažavimas veiklai". Ji išdalino kelias anketas, kuriomis aiškino mūsų pačių užsiangažavimą ateitininkijai iš kelių krypčių.

Po vakarienės susirinkome ant smėlėto ežero kranto susikaupimo valandėlei, kurią pravedė Rasa Veselkaitė ir Raminta Pemkutė. Gamtos takeliu paėję pasimeldėm prie uolos ir aplink ežerą apėję valandėlę užbaigėm lauko koplytėlėje.

Vakaro programoje pasirodom YMCA darbuotojams išmoktais tautiniais šokiais ir liaudies dainomis. Tie darbuotojai irgi pasirodė su sava stovykline daina. Tęsėme savo programą vaidinimėliais ir dainomis, o vakarą užbaigėm prakaito pilnais šokiais.

Namo, broliukai, namo sesutės... liepos 8 d.

Sunku buvo tikėti, kad sekmadienis atslinko ir jau buvo laikas išsiskirstyti. Nors stovyklavom nepilną savaitę, įspūdžių, nuotykių, naujų draugysčių ir gražių prisiminimų kiekvienas parsivežėm labai daug. Su nekantria viltimi laukiame vėl progos kartu pasimokyti ir paišdykauti. Jei ne anksčiau, tikrai pasimatysime žiemos stovykloje. Lauksime ir naujų veidų! Iki pasimatymo!

Raminta Pemkutė

ALp(LKA)1786
1984, Nr.7

90.725.221